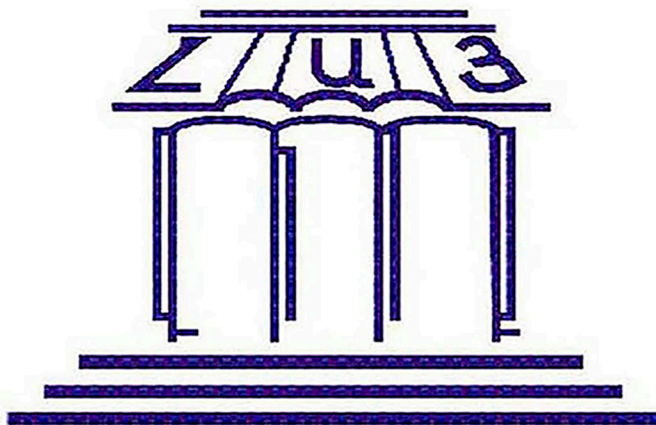

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Մույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտերձագործական համայնքներ
նշ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

891.71

7-99

ԲԱՆՎՈՐԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

891.71-2

7-99

ԿՈՄՈՒՆԱՐԻ ԹՈՌԸ

ԳՐԱՄԱ 4 ԳՈՐԾ. 8 ՊԱՏԿԵՐՈՎ.

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
ՅԵՐԵՎԱՆ — 1981

25 SEP 2006

19 NOV 2010

891.71-2

7-98

պր:

ԱԼ. ԴՐՈՋԴՈՎ ՅԵՎ Ե. Բ. ԼՈՅՏԵՐ

ԿՈՄՈՒՆԱՐԻ ԹՈՌԸ

ՊԻԵՍ 4 ԳՈՐԾՈՂ. 8 ՊԱՏԿԵՐՈՎ

Փոխադրույաճ՝ ԱՄԵ. Տ.-ՀՈՎՆԱՆՅԱՆԻ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ

ՅԵՐԵՎԱՆ

13714-57

1931

ՊԵՏՐԱՏԻ ՏՊԱՐԱՆ
ՀՐԱՏԱՐԱԿ. 1613
ԳՐԱՌԵՊ. 6385 (Բ)
ՊԱՏՎԵՐ 2190
ՏԻՐԱԺ 4000

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԵՐ

ՊԵՏՐ. ՌԵԲՈՒ, — խոհարար, 50 տարեկան, Փարիզի կոմունարի վարդի:

ՅՈՒԼԻԱ, — նրա կինը, 35 տարեկան:

ԺԱՆ, — նրանց վորդին, 13 տարեկան:

ՄՈՒԱՐՈՆ, — պանդոկատեր:

ՊՈԼ, — նրա վորդին, 13 տարեկան:

ՍՈՖԻ, — Պոլի ծանոթ աղջիկ, 14 տարեկան:

ԺՈՐԺ ԲԱԼԼ, — «Նավաստու Զվարճություն» գինետան տեր:

ԿՈՏՐՄԻ ՍՏԱՄ — ուռա զինվոր:

ԲՈՒԿԵ, — Ֆրանսիական դործարանտաներ:

ԲԱՏՈՒՐԻՆ, — ուռա կոմունիստ:

ՆԱՎԱՊԵՏ

ԼԱՆՇԵՐՈՆ

ՖԱՎՐ

ՏՈՒՇԱՐ

ԼԵՈՒՆՈ

Նավաստիներ:

ԳԵՐ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉՈՒՀԻ:

ՆԻՀԱՐ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉՈՒՀԻ:

ՆԱՎԱՍՏԻՆԵՐ:

Գործողությունը կատարվում է 1918 թվականի
գարնանը՝ Ղրիմում՝ Ֆրանսիական ինտերվենցիայի
ժամանակ:

ԱՌԱՋԻՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՏԿԵՐ

Գույնզգույն գարդարված տաղավար Մուարմի գարդարում : Տաղավարի գետի սրահը դարձած կողմն ամբողջապես ծածկված է խիստ բաղնիքով : Տաղավարի շուրջ-նստաբաններ, գործածաբաններ և բազկաբաններ :

Վազելով անցնում է և մտնում տաղավար ՊԱՆԴՈՒԿԻ ՍՊԱՍԱՎՈՐԸ : Տաղավարից հեջում է ՊՈԼԻ անվանակոչությունը շնորհավորելու հավաքված յերեխաների յերգն ու նվագը : Սանգուղեն-րից մեկի վրա Մուարմը և Պալն ապաստում են դիմավորելու եյուրերին : Նրանք հագնված են շատ նոխ : Պոլի կողքին կանգնած է իր դաստիարակչուհին— նիհար անզուկի :

ՄՈՒՍՐՈՆ.— (Տեսնելով մոտեցող ՍՈՖԻՆ և նրա ԳԵՐ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉՈՒՀՈՒՆ) Համեցեք : (Գլուխ է տալիս, վերաջելով փոքր, վորի վրա շողշողում է հաստ ժուկի շղթա) :

ՊՈԼ.— (Կրկնում է նրա յետելից) Համեցեք :

ՆԻՀԱՐ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉՈՒՀԻ.— (Կամացուկ Պոլին) Չհորհակալություն հայտնեք :

ՍՈՖԻ.— Շնորհալուրում եմ... (շփոթվելով, բնդիտաւում է :

ԳԵՐ Դաստիարակչուհին կամացուկ քեղադրում է) :

ՍՈՖԻ.— (Կրկնում է դաստիարակչուհու յետելից)... Ձեզ, սիրելի Պոլ, ցանկանում եմ ձեզ յերջանելություն և առողջություն : (Տալիս է բերած նվերը) :

ՆԻՀԱՐ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉՈՒՀԻ.— Պոլ, բախական է նվերին նաչեա, չնորհակալություն հայտնիր :

ՊՈԼ.— Դու շատ բարի յես : (Ստացած նվերը դնում է կողքի անդամին, վորի վրա դարաված են բազմաթիվ նվերներ : Նրվերների մեջ կան դամիւն՝ յերկարավուն սև փայտե տրկզում, սավառնակի փոքրիկ մոդել, վորը կարող է բռնչել, անագե զինվորների հավաք՝ փրանսիական բանակի գամագան գնդերի տարագներով, գունավոր յերիզներով կա-

պած շնորհադի տուրքեր, վստակեցնո՞ւ թանգարժեք կազմե-
րով գրքեր և այլն: Պոլը, ըստ յերեկույթիմ, մկեր սաա-
ցած գրքերից դժգոհ է: Նա գրքերը անփուլթ գցել է մի-
մյանց վրա, այնինչ մյուս նվերները դարսել է խնամ-
քով):

Մտնում է ժԱՆԸ: Նա աշխատում է վստահ յերևալ բան-
կանի փեշերը ձգագելով, համարձակ մտնում է Պոլին:

ԺԱՆ. Յես ել եմ շնորհադորում, Պոլ: (Ժպտում է) Միայն թե
նվերի կողմից իմ բանը, յեղբայր, բուրդ է: Դե սպորդ է,
յես ինչպե՞ս կարող եմ հայտնաբերել սրանց: Իմ գլու-
պաններում, ինքզ շատ լավ ես խմանում, վրձ քամի յե
խաղում: Պարանի կտորներից ու մեխերից բացի ուրիշ
բան չկա: Բայց տես, քեզ համար ինչ աղեղ եմ չինել:
Ինչ ուզում ես, գցում ես. սխեռ, քար, մեխ: (կամա-
ցուկ) կարող ես քո անդուհուն գնդակահարել, յերբ քը-
նած լինի: (Բարձր) Անկեղծ նվեր է, վերցրու: (Աղեղը
մեկնում է Պոլին, ժպտով նայելով նրա աչքերին):

ՊՈԼ. (Խլում է ժանի ձեռքից աղեղը և առանց վերան նայելու,
գցում է սեղանի վրա, շտապ ասելով) Լավ, լավ, գնա...

ՍՈՖԻ. Ո՞վ է այս տղան: Աստված իմ, ո՞վ է սա...

ԴԵՐ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉՈՒՀԻ. Ո՞վ է հետևում, որա գոտեխաղա-
կույթան:

ՆԻՀԱՐ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉՈՒՀԻ. (Հոգոց հանելով) Ո՞ր, մի հար-
ցրե՞ք... (Գաղտնագողի մատնացույց է անում Մուտրո-
նին):

ՄՈՒՄԸ. (Աշխատելով ուրախ յերեկալ, ասում է պարեքիկ)
Մ, ոս ժանն է, իմ խոհարարի վորդին: Հմուտ խոհա-
բար է, անձամ'ն խոհարար է, նույնիսկ կանեմ, հաղվա-
գյա՛ւտ խոհարար է: Ապրում է մեր տանը. նրա վորդին
հաճախ խաղ է անում իմ վորդու հետ: Նույն գաղտնի
են օղորում: Յես աշխատում եմ ժողովարանի վորդու հետ
գնալ, բարեկամներս, իսկ այժմ ամեն կողմ դեմոկրա-
տական քամի յե փչում: Ուստի յես վորդին չունեմ նը-
բանից մանկական բարեկամության դեմ: Յես այսպես եմ
մտածում. թող իմ Պոլը վորդը հառախից ուսումնասիրի
ամեն գիրքի ու ամեն դասակարգի մարդկանց: Այդ բանը
նրան կոգնի կյանքում հաղթող դուրս գալու: (Հեռանում

է, բարձրաձայն ծիծաղելով, խիստ գոհ իր հառից, սա-
կայն իր ծիծաղով նա չի վարակում դաստիարակչուհի-
ներին):

Դաստիարակչուհիներն անբավարար շնջում են.—
«Դեմոկրատի՛զմ... Տեսա՞՞ք դեմոկրատին... Ինչպե՞ս
կարելի յե ներս թողնել այդպիսի յերեխայի: Այդպիսի
անկիրթ յերեխայի...» Հեռանում են: Տաղավարում հրե-
չում է յերածշուաբուն:

ՊՈԼ. (Դուրս վագելով տաղավարից, յետվից քաշ տալով ժա-
նին: Խոսում է ցածր, զգուշաբար) Ժան, մոտ արի:

ԺԱՆ. Ի՞նչ կա:

ՊՈԼ. (Բռնացրել մտնեցում է նրա դեմքին և բաց է անում. ա-
փում շողշողում է վստի մատանին, հակինք ակով. ա-
սում է շշուկով) Տեսնո՞ւմ ես: Լա՞վն է:

ԺԱՆ. Սա հո են աղջկա, են Սոֆիի մատանին է:

ՊՈԼ. Դե ի հարկե, յես կարծում եմ Սոֆիի մատանին է:

ԺԱՆ. Թույրե՞լ ես, Պոլ:

ՊՈԼ. Թույրե՛լ: Ինչ մի սարսափելի բան է: Յես ուղղակի վեր-
ցրել եմ հատակից, վորովհետեւ Սոֆին խիստ մոռաց-
կոտն է:

ԺԱՆ. Դու պետք է անմիջապես վերադարձնես, Պոլ: Դու պետք
է վերադարձնես, վորովհետեւ դա գողություն է:

ՊՈԼ. (Մի ակնարար նայում է ժանին, ապա ասում) Ի հարկե,
կվերադարձնեմ, բայց ուզում եմ նրան մի վորդը վա-
խեցնել: Սոֆին հարկավոր է խրատել, թե չե շատ է ի-
րեն ուսած-վերջած պահում: (Ամբողջապես քեփվել է
դեպի ժանը, ձայնը դառնում է բեկբեկուն) Լսիր, ժան,
վախենում եմ կորցնել: Առայժմ թագցրու քեզ մոտ, հե-
տո կտես ինձ: Թագցրու, ժան:

ՊՈԼԸ մատանին ուժով դնում է ժԱՆԻ բուռը: ԺԱՆԸ
մտածում է, նայելով մատանուն և խնամքով քազցնում
է բանկոնի գրպանում:

ԺԱՆ. Լավ: Միայն տես, չուտով վերադարձրու:

ՍՈՖԻ. (Հանկարծ ներս է ընկնում, աղաղակելով) Մատանի՛ն:
Ո՞ւր է իմ մատանին: (Արտավում է):

ՆԻՀԱՐ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉՈՒՀԻ. Դե հանգստացիր, լաց մի լինիր,
հիմա կդառնենք... Ա՛խ, ինչ սարսափելի յե...

ՍՈՖԻ. (Բարձրաձայն լաց է լինում) Յես վայր եմ գցել տղանդ
և հիմա չկա:

Ներս եմ վագում Մուարմը, գեր դաստիարակչուհին և մյուսները: Բոլորը փնտրում եմ սեղանների, տքռուների տակ:

ԳԵՐ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉՈՒՀԻ.—Վորտե՞ղ կարող ե լինել:

ՆԻՀԱՐ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉՈՒՀԻ.—Այստեղ գողեր չկան:

ՄՈՒԱՐՈՆ.—Բացի սպասավորներից, այստեղ բոլորն ուրիշավոր մարդիկ են:

ՍՈՖԻ.—(Վագում ե Մուարմի մոտ) Ա՛խ, սկսեցին Մուարմը, հըրամայեցեք վերադարձնել ինձ իմ մատանին:

ՄՈՒԱՐՈՆ.—(Շփոթված) Հանդատացիր, աղջիկս: Իմ տանը գողեր չկան: Յերեվի գլորվել, ընկել ե մի վորեւ անկյուն:

ԳԵՐ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉՈՒՀԻ.—Բոլոր անկյուններն արդեն վնտրել ենք, բայց մատանին, կարծես չբացել ե:

Պուր կարմրատակած, փնտրում ե բոլորից յեռանդով: Նրա անդրավարտիքի ծնկները փոշոտել են, գլխի մազերը գգգզվել: Ժամը բերանաբաց նայում ե այդ ամբողջ տակնուվրայութան, շարունակ նշաններ անելով Պուրին՝ զգայնացած, վոր նա չի նկատում:

ՄՈՒԱՐՈՆ.—(Խիստ ընկած տրամադրությամբ, հարցնում ե Սոֆիին) Դուք լա՞վ եք հիշում, աղջիկս, վոր մատանին այստեղ հաղել եյիք:

ՍՈՖԻ.—Ինչպես չեմ հիշում... Շոկոլադե խմելիս մատին եր: Դեռ Պուրն ել կպել եր, վոր նախքան իրեն:

Տիրում ե մեռելային լուրջուն: Բոլոր հայացքները դառնում են դեպի Պուր:

ՄՈՒԱՐՈՆ.—(Կամացուկ, անգլուխում) Սոսկալի կասկած ե ծագում մեջս:

ՊՈՒ.—(Շփոթվել ե, հաստ ծնկները դողում են, յերկար ժամանակ չի կարողանում վորեւ բառ արտասանել: վերջապես շնչում ե կամացուկ) Յես ասում եյի, բայց նա չեւ տալիս...

ՍՈՖԻ.—Հապա ո՞ւր ե իմ մատանին:

ՊՈՒ.—(Արտավելով վագում ե հոր մոտ) Չլինե՞ Սոֆին յենթադրում ե, վոր յես փողոցային սրիկայի նման թուցրել եմ նրա մատանին: Հարցուր աղջկաի մատանի կարող եմ դնել խանութում. չա՞տ մեծ բան ե... Յե՛ս, գողացել եմ նրա մատանին... Շոկոլադե խմելիս նրա մոտ նստել եր ժանը, ահա թե ով: Յես ինքս տեսա, ինչպես նա աչք չեւ

կտրում նրա ձեռքից: Խոհարարի վորդուց ամեն ինչ կարելի չե սպասել:

ԳԵՐ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉՈՒՀԻ.—(Ընդհուպ մոտենալով ժամին) Ա՛, ախ հանդուգն սղան... Այս սղան, վոր չգիտե իրեն սղանել դաստիարակված յերեսաների հասարակության մեջ:

ՍՈՒ.—(Աշխատելով ծածկել բոլոր ձայները, գոչում ե բարձրաձայն ու գրգռված) Այո, մատանին ինձ մոտ ե, բայց ինձ, հենց այս բույեյիս տվեց Պուր:

ՊՈՒ.—(Միծաղում ե) Յե՛ս տվեցի: Նա դեռ սուտ ել ե խոսում: Ո՞վ կհավատա, վոր դու չես թուցրել մատանին:

ՀՅՈՒՐԵՐ.—Ինչպես վոչ վոք չի հավատա դրան:

ՆԻՀԱՐ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉՈՒՀԻ.—Յես ասում եյի, չարունակ ասում եյի, վոր չպետք ե ներս թողնել այդ սղային: Վոչ վոք չի հավատա այդ բանին:

ԲՈՒՐԸ.—Վո՛չ վոք, վո՛չ վոք... Դողացել ե... Դո՛ղ...

ՄՈՒԱՐՈՆ.—(Քաշում ե նրա ականջը) Ո՞ւր ե մատանին:

ՍՈՒ.—(Դրպանից հանում ե մատանին, ցույց ե տալիս) Ահա: Բոլորը խիստ ողակով շրջապատում են ժամին, բզվում են, գայլաբանում, ձեռքերը միմյանց զարկում, նայելով մատանուն, վոր ժամը պահել ե իր դողողուն տիրում):

ՍՈՖԻ.—Իմ մատանին: (վագում ե, վերցնում ե մատանին, հագնում ե մատին, ուրախությունից թռչկոտելով) Իմ մատանին:

ՊՈՒ.—Դո՛ղ:

ԲՈՒՐԸ.—Դո՛ղ, դո՛ղ:

ՄՈՒԱՐՈՆ.—Բախական ե, նա խոտտոլանեց: Ահա թե ո՞ւմ եմ յես իմ տուն թողել: Ահա թե ո՞վ ե իմ վորդու հետ բարեկամացել: Անմիջապես դո՛ւրս, դո՛ւրս այստեղից: (Սպասավորին) Գանչել այստեղ հորը, այն ծեւ ավազակին: Պուրը, ասում են, ծառից հեռու չի ընկնի:

Սպասավորը վախեցած փախչում ե:

ՍՈՒ.—(Լաց ե լինում) Պարոն Մուարմ, սակայն...

ՄՈՒԱՐՈՆ.—Դո՛ւրս, դո՛ւրս: Վոչինչ չեմ ուզում լսել: Շնորհակալ յեղիր, վոր ժանդարմ չեմ կանչում: (Հագիվ նկատելով Պյեր Ռեբուին դաներում, կորցրած իրեն, հարձակվում ե վրան) Ա՛, այդ դո՛ւ յես, Ռեբու: Խոսք չունեմ, չա՞տ լավ վարվեցիր ինձ հետ: Դու և ըր լավորը թալանել եք ինձ ինչպես մի հիմար մարդու: Սակայն

մի՞թե յես բարի չեմ յեղել դէպի ձեզ, մի՞թե չեմ վրստահել ձեզ:

ՊՅԵՐ.— Այդ ի՞նչ եք ասում, պարոն...

ՄՈՒԱՐՈՆ.— (Թույլ չի տալիս նրան խոսել, բղավում է, ավելի ու ավելի կատաղելով): Սնմիջապես դուրս իմ տանից: Հավաքեցեք ձեր փալատ-փուլուսն ու կորեք, յեթե չեք կամենում բանտ նստել: Ձեր վորդին թալանել է ինձ: Դո՛ք ել, ձեր կի՛նն ել թալանել էք ինձ ամեն ուր, ամեն բոլակ: Այժմ այլևս յես չեմ կասկածում դրանում: Դո՛ւրս իմ տանից, յեթե չեք ուզում, վոր սպասավորները փողոց նետեն ձեր լաթերը:

Պյեր Ռեբուն չի փորձում անգամ խոսել: Գլխանոցը փաշում է աչքերին և առանց վարեվել բառ ասելու, բռնում է ժանի արմուկից, խմորոտելով նրա բանկոնակի քեֆը և դուրս է հանում նրան վախեցած յերթակաների ու պարոն Մուարոնի բարկությունից տապ արած մեծահասակների շրջանից: Պալը դեմքը դարձնում է դեպի լուսամուտը: Ընդհանուր լուրջան մեջ Պյերը և ժանը դուրս են գնում և իջնում են աստիճաններով:

ՊՅԵՐ.— (Իջնելով վերջին աստիճանից, կանգ է առնում և բռնելով ժանի ուսերից ու հայացքը գամելով նրա աչքերին, խուլ ձայնով հարցնում է) Դու գողացե՞լ ես, ժան:

ԺԱՆ.— Սուտ է, յես չեմ գողացել:

ՊՅԵՐ.— (Գրկում է յերեխայի գլուխը, համբուրում է նակատը) Յես այդպես ել դիտելի, դավակս: Յես հավատում եմ քեզ: Մի տխրիր:

Մուարոնը, դաստիարակչուհիները և Պալը, վար ա-կանջ են դնում նրանց խոսակցության, բարձրաձայն հրեռում են և նմանեցնելով հոր ու վարդու շարժ ու ձևերին, առում են

—Նա չի՞ գողացել...

—«Յես քեզ հավատո՞ւմ եմ»...

— Նա նրան հավատո՞ւմ է...

— Հա՛, հա՛, հա՛, չի՞ գողացել...

Պյերը բարկությամբ վերև նայելով, հեռանում է ժանի հետ:

ՄՈՒԱՐՈՆ.— Մի՛ տխրիր... հա՛, հա՛, հա՛... կտխրի, ինչպե՞ս

չե... (սպասավորին) Գնա պանդոկ, ասա՛ գանձապահուհուն, թող վճարի այդ «աղնիկ» խոհարարի ուժեղը: Այսօր եթե նա պետք է հեռանա իմ տանից: Իսկ այժմ խաղեր, պարեր, յերաժշտություն: Յերեխաները տաղաժարում անշուշտ շոկոլադե խմել — վերջացրել և մեզ են սպասում:

Յերաժշտություն

ՅՈՒԼԻԱ.— (վազում է կածանով, Պյերին ընդառաջ) Պյեր, ժան, ի՞նչ է պատահել:

ՊՅԵՐ.— (Մի կողմ տանելով նրան) Վոչ մի լավ բան չեք ել կարելի սպասել: Յես ասում եյի, կարիք չկա, վոր ժանը բարեկամանա տիրոջ վորդու հետ: Յես ասում եյի, վոր նա նրանց համար զվարճության առարկա յե միայն: Հարկավոր յեղար—կիաղաքչեն կատվի ձագի նման, ձանձրացրիր — լուսամուտից դուրս կշարտեն կեղտոտ լաթի նման: Ահա և դուրս շարտեցին... Այն ել ինչպե՞ս, ինչի՞ համար...

ԺԱՆ.— Մամա, Պալը գողացավ մատանին, իսկ նրանք ինձ վրա զցեցին...

ՅՈՒԼԻԱ.— (Արտավում է) Յես ինչո՞վ եմ հանցավոր: Յես կարծում եյի... ուզում եյի յերեխային ուրախություն պատճառել... Յերաժշտություն, խաղեր, պար...

ԺԱՆ.— (Արտավում է) Լաց մի լինիր, մամա...

ՊՅԵՐ.— Իսկ յես ասում եյի, վոր ժանի տեղը չե այնտեղ, վոր դա անարդու է իմ հոր՝ ֆարիդի մեծ կոմունայի մարտիկի հիշատակը: Ինձ չհաջողվեց զնալ իմ հոր ճանապարհով, բայց յես ցանկանում եմ, վոր դու, իմ ժան, արժանի լինիս պապիդ: Վախեցիր սրանից (ցույց է տալիս տաղավարը) բարեկամությունից: Յերբ դու մեծանաս, ժան, այն ժամանակ յես կկարդամ քեզ պապիդ որագիրը: Նա քեզ կտվորեցնի ատել սրանց, և դու կհասկանաս, վոր միայն Լենինի յերկրում...

ՅՈՒԼԻԱ.— (վախեցած) Սո՛ւս, սո՛ւս (ցույց է տալիս մուտեցող սպասավորին):

ՄԱՍՍԱՎԱՐ.— (Մտնում է նրանց) Պարոն Մուարոն ուղարկել է պաշտոնաթող խոհարարի ուժեղը:

Սպասավորը դրամը պարգում է Պյերին: Պյերը մըռ-

հերով տարված, չի նկատում իրեն պարզած դրամը: Սպասավորը տարակուսած, դրամը տալիս է Յուլիանին և շտապ հեռանում է:

Տաղավարում կրկին ուրախ աղմուկ է բարձրանում:

Վ Ա Ր Ա Գ Ո Ւ Յ Ր

ՅԵՐԿՐՈՐԴ ՊԱՏԿԵՐ

«Նավաստու Զվարճություն» գինետունը:

Գինետունը դատարկ է: Յուլիան սեղաններից հավաքում է գարեջրի քերուցով բաժակներ, դատարկ շշեր, անձեռոցիկով մաքրում է սեղաններ: Գինետունը պահող ժորժ Բալլը կանգնած է դռների մոտ:

ԲԱԼԼ. — (Բարկացած խոսում է, անձեռոցիկի քափառարմաներով ծուխը դուրս հանելով) Համա ծխել են հա՛, սառանի ճուտերը: Յերկու սույի խմում են, հարյուր Փրանկի ծուխ են անում: Ծուխն էլ ամբողջապես սենյակ է քաշվում:

ՅՈՒԼԻԱ. — Գիտե՞ք, մոռյո Բալլ, մեզ համար չափազանց անհարմար է, վոր դուք ձեր միակ փոքրիկ սենյակը զիջել եք մեզ, իսկ ինքներդ սեղանի վրա յեք ընում...

ԲԱԼԼ. — (Ընդհատում է նրան) Լավ, լավ: Ինչպե՞ս կարելի չե բարեկամին ողնության հՀասնել: Ծուտով քո Պյերը դուրձ կգտնի:

ՅՈՒԼԻԱ. — Այլևս չեմ հավատում, վոր նա դուրձ գտնի:

ԲԱԼԼ. — Կգտնի, կգտնի: Հմուտ խոհարար է, յես նրան վաղուց եմ ճանաչում: Անդայժան չուտով աշխատանք կգտնի և այն ժամանակ նոր պանդոկատերը ձեզ ավելի լավ բնակարան կտա, քան պարոն Մուարոնի տվածը:

ՅՈՒԼԻԱ. — Յեվ դուք կրկին, չուկայից վերադառնալիս, կմոնեք մեզ մոտ, Պյերի հետ զրույց անելու: Դուք հին բարեկամներ եք: Յեթե դուք չլինե՞լիք, մենք ո՞ր պիտի գնայինք: Խեղճ Պյերն ամբողջ օրը թափառում է Մարսելում, աշխատանք գտնելու, իսկ յերեկոյան դռնե մի տեղ ունի գլուխը գնելու: Ժանն էլ դպրոցից վոչ մի օր յետ չմնաց...

ԲԱԼԼ. — (Նկատելով ժանին դռներում) Ահա և քո Ժանը: Ինչո՞ւ յես այսօր աշապես չուտ յեկել: Ո՞ւմ ես կարոտել, կատուներե՞ն, շներե՞ն, թե՞ կապիկներին:

(Ժանը չի պատասխանում):

ՅՈՒԼԻԱ. — Ի՞նչ է պատահել, զավակս: Ուտուցիլը բարկացել է վրադ: Դատք չգիտես յի՞ր:

ԺԱՆ. — Վոչ:

ՅՈՒԼԻԱ. — Հապա ի՞նչ է պատահել:

ԺԱՆ. — (Լաց լինելով) Պոլը և ուրիշները սա (ցույց է տալիս լրագրից կտրած մի հոդված) կայցրել էյին մեջքիս: Յես բողբոջում չեյի նկատել: Յերեխաները վաղում էյին յետև վիցը. կարգում էյին, ծիծաղում և կանչում էյին. «Գող, դող»...

ԲԱԼԼ. — (Վերցնում է լրագրի կտորն ու կարդում է) «Գողություն պարոն Մուարոնի տանը: Պարոն Մուարոնի վարդու անվանակոչության հանդիսին, խոհարար Պյեր Ռեբուլի վորդի Ժանը, հյուրասիրության ժամանակ գողացել է պարոն Բյուտելեյի դատեր վոսկե մատանին»...

ՅՈՒԼԻԱ. — Սուտ է, բոլորը գիտեն, վոր իմ վորդին այդ չի արել... Նա յերբեք աղաչիսի բան չի անի:

ԺԱՆ. — Մամա, ընդի ժորժ, մի՞թե յես եմ գողացել...

ԲԱԼԼ. — Յես գիտեմ, վոր դու չես արել: Գիտեմ, վոր մատանին գողացել է նրա վորդին, հաստատվոր Պոլը:

ՅՈՒԼԻԱ. — Մենք լավ գիտենք, վոր դու չես գողացել:

ԲԱԼԼ. — Յես գիտեմ, վոր դու չես գողացել: Թող ինչքան ուզում են, ծիծաղեն: Բայց դու գրա պատճառով դատերդ չափեք և թողնե՛լիք:

ԺԱՆ. — Յես չեմ թողել, մամա: Ինձ դուրս վոնդեցին դպրոցից: Դիբեկտորը կանչեց և ցույց տալով լրագիրը, վոտքը խրվեց հատակին, բղավելով. «Իմ դպրոցում գողեր չափեք և լինեն»... Յեվ արդելեց դպրոց հաճախել:

ՅՈՒԼԻԱ. — Մոռյո Բալլ, սա ի՞նչ բան է, ի՞նչ պատճառով...

ԲԱԼԼ. — Վոչինչ անել չես կարող... Նրանք ուժեղ են, հարուստ են... Նրանք ամեն բան կարող են անել:

Ներս են գալիս մի խումբ նավաստիներ:

1 ՆԱՎԱՍՏԻ. — Գի՛նի՛:

2 ՆԱՎԱՍՏԻ. — Գարեջո՛ւր:

3 ՆԱՎԱՍՏԻ. — Ծո՛ւտ:

Բալլը և Յուլիան մատուցում են:

1 ՆԱՎԱՍՏԻ. — Հապա, բարեկամ Ժան, մոտ յեկ: Ի՞նչ ես աղաղես թթվել: Ձե՞ վոր մենք հին ծանոթներ ենք:

2 ՆԱՎԱՍՏԻ. — Ամեն գիշեր մեզ տեսնում ես այստեղ:

1 ՆԱՎԱՍՏԻ.—Ի՞նչ էս սուս արել: Ձեռ հարցնում վոչ հարաժային համաստեղության մասին, վոչ Կարմիր Ծովի, վոչ ել ծովային փոթորկի մասին: Սիրո՞ւմ ես իմ պատմությունները:

ԺԱՆ.—Իհարկե: Դրանք հո նիհար անդուհուհու հեքիաթները չեն իշխանների և իշխանուհիների մասին: Այդ հեքիաթները թող նա պատմի հաստադունչ Պոլին: Պոլը, յերեւի, իշխան կղաճնա: Իսկ յես, թող գետինը մտնեմ յես, յեթե նա փաստի չդառնամ:

Ներս է գալիս բեռնակիր Կոտրած Ատամը: Բալորը դառնում են նրա կողմը: Տիրում է լուսքյուն: Նավաստիները գարեջուր են խմում և քթի տակ յերգում:

ԿՈՏՐԱԾ ԱՏԱՄ.—(Դիտում է գիմետունը) և բալոր համախորզներին) Դարեջուր կարելի՞ յե:

Գուլիան նրան գարեջուր է մատուցում:

1 ՆԱՎԱՍՏԻ.—(Ժանին) Դե, բարեկամա, յեկ ախտեղ, յեռ քեզ համար մի բան պատմեմ: Ի՞նչ էս ուղում: Ուղո՞ւմ ես պատերազմի մասին: Ծովային պատերազմի:

ԺԱՆ.—Պատերազմ ծովի վրա՞, Պատմիր, պատմիր...

1 ՆԱՎԱՍՏԻ.—Այսպես: Նայիր, չորս կողմը ծով է... (Մտառով սեղանին քափված գարեջրով սաեման է գծում) Ախտեղ քեք նավատորմի գերբն է: Մեզ հարկավոր է անցնել այնտեղ, գերմանացիների կողմը: Սա նրանք են, գերմանացիները: Պետք է խոստովանել, վոր գերմանացիները հիսնալի սուղանավային կռիվ եյին մղում: Նրանց սուղանավերն ամեն տեղ եյին: Աղբիատիկ ծովում պահակություն կրող Ֆրանսիական նավատորմը քուն չուներ: Բայց միևնույն է, Ֆրանսիան միջատի նման ճզմելու յեր գերմանացիներին, յեթե Ռուսաստանը չլիներ: Ռուսները հեղափոխություն արին: (Ձգային) Ե՛ր, այդ բայլչեկիները, իրենց «սուաջնորդ» լենինով:

ԿՈՏՐԱԾ ԱՏԱՄ.—(Կիսաբարձրաձայն է տեղում, լայն ավերած կենդանի սեղանին, անքարք նայում է փրանսիական նավաստիներին: Նրա ձայնը խուլ է և գորեղ) Վո՞ր հիմարն է համարձակվում այդպես արտահայտվել լենինի մասին:

Բալորը դառնում են նրա կողմը:

Նա, ով կերկինի այդ խոսքերը, գործ կունենա իմ բունցը

ների հետ: (Սեղմում է խոշոր, վռնկոտ, մուրմի նման բռունցքները և քափախարում է ողում):

Նավաստիները լռում են, տարակուսած նրան նայելով:

1 ՆԱՎԱՍՏԻ.—(Վոտով դեն է նետում աքոռը, վորը դարձավ գլորվում է հատակին ու ամբողջ հասակով մեկ ձգվում է և սպառնական խրախտանքով հարցնում է) Իսկ դու ո՞վ ես: (Վրա յե գնում Կոտրած Ատամին):

ԿՈՏՐԱԾ ԱՏԱՄ.—Թե ո՞վ եմ յես, դու դրա հետ գործ չունես:

Նրանք սպառնալից կանգնած են միմյանց դեմ հանդիման, բռունցքները սեղմած:

1 ՆԱՎԱՍՏԻ.—Ձլի՞նի՞ թե ախտեղ բայլչեկիյան սրիկա յե բունդեր: (Հարցական նայում է իր ընկերներին):

2 ՆԱՎԱՍՏԻ.—Հապա, Դյուկ, մի լավ խրատիր այդ անամոթին, վոր իր տեղը ճանաչի:

3 ՆԱՎԱՍՏԻ.—Նայիր, յերկու տատմ չունի: Մի յերկուսն էլ դու փչրիր, վոր հիշատակ մնա:

2 ՆԱՎԱՍՏԻ.—Ցույց տուր, թե ինչպես են կռվում Ֆրանսական նավաստիները:

Բայլը շտապում է նրանց մոտ, ձեռքերն աղբյուրակա պարծաղած դեպի վեր: Հյուրերը վոտփ յեն ցատկում իրենց նստած տեղերից և նեղ ողակով շրջապատում են կռվի պատրաստվողներին: Ժանը չորեք-քաք սողակում է նրանց արանքներում ու բերանաբաց նայում է Կոտրած Ատամին:

ԿՈՏՐԱԾ ԱՏԱՄ.—(Աշխատում է բալորից բարձր բռնվել) Վոչ խարնե՛ր, հիմար եչե՛ր: Կզա ժամանակ և դուք լենինին ձեռքերի վրա կտանեք: Ո՞ւմ համար կռվեցիք հինգ տարի և ի՞նչ ստացաք ձեր վերքերի փոխարեն: Ե՛ր, տխմարներ, լավ կանեցիք ձեռք մեկնեցիք ոուս բանվորին:

1 ՆԱՎԱՍՏԻ.—(Բղավում է) Բայլչեկի, բայլչեկի:

Նավաստիները խիտ սղակով շարժվում են դեպի Կոտրած Ատամը:

2 ՆԱՎԱՍՏԻ.—Ել ի՞նչ էս նայում, Դյուկ:

1 ՆԱՎԱՍՏԻ.—Մեր աչքի առաջ ոուս դավաճանը անարգում է Ֆրանսիան:

2 ՆԱՎԱՍՏԻ.—Թե՞ բռունցքներդ խմորի նման փափկել են, Դյուկ:

1 ՆԱՎԱՍՏԻ.—Հապա, խաղեյին, ձայն տուր վոտականության, թող քարչ տան սրան, վորպեսզի Ֆրանսիայում վարակ

չտարածի: (Մոտենում է Կուրած Ատամին, բռունցքը բարձրացրած):

Նավաստիները պատրաստ են հրեռոցով վազըունելու իրենց ընկերոջ նարպիկ հարվածը:

2 ՆԱՎԱՍՏԻ.—Այդպե՛ս, այդպե՛ս:

3 ՆԱՎԱՍՏԻ.—Հապա՛, խրատիր:

2 ՆԱՎԱՍՏԻ.—Ցո՛ւյց տուր նրան:

ԿՈՏՐԱՅ ԱՏԱՄ.—(Ճարպիկ կառվի բռնիչով ցատկում է մի կողմ, գոչելով) Ա՛, Փրանսական աժդողը զինետունը դուրս է յեկել մի ուրիշ զինվորի գեմ: Կո՛խը, կարծես, անհավասար է: Լա՛վ, կապալանվե՛մ ձենակ, առանց ընկերոջ:

Վախեցած ժորժ Բալլը դողդոջ ձեռներով բռնում է նավաստիներին, աշխատելով հանգստացնել նրանց: Պատերի տակ հրած սեղաններից բռնում են հատակին բաժակներ, շշեր, քափվում է գարեջուր; գինի: Հետին շարքերը սեղմում են առաջ կանգնածներին: Կուրած Ատամն աթուղը նետում է իր առջև, վարպետի հարձակվողները չկարողանան մոտենալ իրեն և սպասում է, բռունցքներն առաջ ցցած: Կըռիվն արդեն պատրաստ է, կրքերը բորբոսվում են, բայց հանկարծ ընդհանուր ազմուկի մեջ անսպասելի ենչում է ժանի ձայնը:

ԺԱՆ.—(Դառնալով Կուրած Ատամին) Դու ձենակ չե՛ս, մի՛ վհատիր:

Նավաստիներն իջեցնում են բռունցքները: Շրջանում, Կուրած Ատամի կողքին կանգնում է ժանը, բացա-

ԺԱՆ.—Վախկոտներ՛, անարխտաններ՛: Քսան հողի մեկի՞ր դեմ:

Գինետանը տիրում է մեռելային լուսքյուն: Համկարժ բարձրաձայն ֆրիջը պոռքկում է լուսքյունը: Նավաստիները ֆրիջում են, կողքերը բռնած: Բարակաձայն, յերկտակված, ծիծաղում է փոքրամարմին ժորժ Բալլը: Ծիծաղում է նաև, պիրկ ուսերը ցնցելով, ինքը, Կուրած Ատամը:

2 ՆԱՎԱՍՏԻ.—Ա՛յ, սա խկական պաշտպան է:

1 ՆԱՎԱՍՏԻ.—Ո՛ր, սա թույլ չի տա մարդու վիրավորել:

3 ՆԱՎԱՍՏԻ.—Քանի՞ տարեկան ես դու, աղա:

ԿՈՏՐԱՅ ԱՏԱՄ.—(Ձեռնի իջեցնում է ժանի ուսին, մաքրում է ծիծաղից առաջացած արցունքները) Շնորհակալ եմ, փոքրիկ: Բեղանից ազնիվ ընկեր դուրս կգա: Յե՛կ իմ սեղանի մոտ, հյուրասիրում եմ:

Բոլորը ծիծաղելով բռնում են իրենց տեղերը:

ԿՈՏՐԱՅ ԱՏԱՄ.—(Ժանին իր սեղանի մոտ նստեցնելով, ձայն է տալիս) Մի չի՛: լիմոնադ փաթեթիկի համար:

Բալլը մատուցում է:

ԺԱՆ.—Յուլիային) Տես, մայրիկ, ինչ քանի մարդ և ուղում ինձ հետ բարեկամանալ:

ԿՈՏՐԱՅ ԱՏԱՄ.—(Յուլիային) Դուք սրա մա՞յրն եք: Այո, մայրիկ, մենք շատ լավ բարեկամներ կդառնանք: Յերևում է, նա շատ սրտոտն է...

ՅՈՒԼԻԱ.—Այ, ինչպես տեսնում եք: Հորն է գցել: (Գնում է):

ԺԱՆ.—Յես պապիս եմ գցել: Ի՞մ պապը կոմունար եր: Նա են բռնի... կոմունայի կողմն եր, են... հեղափոխություն: Բայց նրան սպանել են Վերսալի սպաները:

ԿՈՏՐԱՅ ԱՏԱՄ.—Հեղափոխություն... կոմունա... Դու այդպիսի պապի թո՞ռ ես: (Գրկում է նրան, համբուրում, պտտում է իր շուրջը): Ե՛կ, դու... (Կրկին նստեցնում է նրան իր մոտ) Բայց այս ինչպե՞ս... (ցույց տալով Բալլին) Բո հայրը՝ կոմունարի վորդին՝ զինետուն է պահում:

ԺԱՆ.—Նա իմ հայրը չէ: Մենք ապրում ենք այստեղ, մինչև իմ հայրը աշխատանք գտնի: Նրա տեղը, պարոն Մուարոնը, մեղ դուրս վաճեց: (Լաց է լինում): Յեթե դուք խմանայե՛ք, թե ի՞նչ պատճառով... Այդ Մուարոնը կոպիտ, չափ մարդ է:

ԿՈՏՐԱՅ ԱՏԱՄ.—Այդ Մուարոնը չէ միայն չար: Բոլոր այդ Մուարոնները և ուրիշ Մուարոնները մեր վրեժի թիկն են: Նամիներն են, վորոնց պետք է, գիտե՛ս ինչ տեսի:

ԺԱՆ.—Ի՞նչ:

ԿՈՏՐԱՅ ԱՏԱՄ.—(Ցույց է տալիս սեղանի բռունցքը):

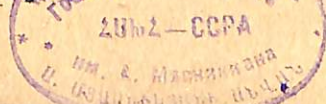
Ժանը տարակուսում է:

(Բռունցքը սեղանին խփելով) Վե՛րջ տալ:

Նավաստիները ցրվում են, յերգելով: Յուլիան անցնում է սենյակ: Բալլը ննջում է: Աննկատելի ներս է գալիս Պյերը և ակնթիվ է դնում:

Սպասիր: Ա՛յ, ինչպե՛ս եմ ձեր պապերը, կհարուճա-

կոմունարի Թորը:

կենք մենք, Ռուսաստանի բանվորներն ու դժուղացիները, և այն ել,—ամբողջ աշխարհում: Սպասիր, սպասիր: Ժամանակ տուր: Յեվ հիշի՛ր, փոքրիկս, լավ հիշի՛ր այն մեծ մարդու անունը, վորը պաշտպան է կանգնել մեզ, ի՞նչն առաջնորդում է մեզ: Նրա անունն է—Լենին: Այդ անվան համար հիմա քիչ մնաց նախատիներն ինձ ծեծե-
լին: Ա՛յ քեզ տխմարներ:

ԺԱՆ.—(Լուրջ նայելով նրան) Լսիր, տար ինձ քեզ հետ Ռուսաս-
տան... Այնտեղ... Լենինի մոտ...

ԿՈՏՐԱՅ ՍՏԱՄ.—Քե՛զ: Ինչո՞ւ: (Ծիծաղում է և յետ նայելով,
նակտում է Պյերին):

ԺԱՆ.—(Տեսնելով հորը, վազում է մոտը) Պա՛պա:

ՊՅԵՐ.—Յես լսեցի, ինչ եյիք պատմում դուք իմ փորձուն: Դուք
իրավացի չեք: Ժամանակակից Ֆրանսիայում աղնիվ
մարդու համար դժվար է ապրել: Գրողը տանի, ժամա-
նակը չե՞ արդյոք, վոր մենք ել հետևենք Ռուսաստանի
որինակին, ոտս ընկերներ իման մենք ել խելքի դանք:

ԺԱՆ.—Պապա, դնանք Ռուսաստան:

ՊՅԵՐ.—Յալին ել հենց այն է, վոր աշխատանք ել է դառել, վոր
կարելի չէ Ռուսաստան ել դնալ, բայց չեն վերցնում:

ԺԱՆ.—Ո՞վ:

ԿՈՏՐԱՅ ՍՏԱՄ.—Ինչո՞ւ:

ՊՅԵՐ.—Պատմությունը յերկար է և ձեզ համար հետաքրքիր լի՛-
նել չի կարող:

ԿՈՏՐԱՅ ՍՏԱՄ.—Յես ու ժանը բարեկամացել ենք: Ո՞վ դիտե,
դուցե նա իմ կյանքը փրկեց: Յես կամենում եմ լինել նաե
նրա ծնողների բարեկամը:

ՅՈՒԼԻԱ.—(Դուրս գալով) Պյեր, յեկե՛լ ես: Հը՞, ի՞նչ կանես:

ՊՅԵՐ.—Ել բավական է. Մարտելում այլևս փնտռելու բան չկա:
Խեղճ Յուլիա, ի՞նչ է լինելու քո վիճակը, ի՞նչ է սպա-
սում ժանին: Յես, Պյեր Ռեբուս, ամենալավ խոհարար-
ը Մարտելում, վրնդված եմ առանց նախկին տիրոջից
վկայական ստանալու և այժմ ինձ վոչ վոք չեմքից ներս
չի թողնում: (վառում է ծխամորկը):

ՅՈՒԼԻԱ.—Մի ծխիր: Առաջուրից վոչինչ չես կերել: Իսկույն ու-
տելու բան կերեմ: (Դուրս է գնում):

ՊՅԵՐ.—Հյուրի համար ել բեր. ժանի նոր բարեկամի: (Կտրած

Ատամին) Իսկ դուք ինչպե՞ս եք աշատեղ ընկել, վո՞ր-

տեղից:

ԿՈՏՐԱՅ ՍՏԱՄ.—Դա յեկ յերկար պատմություն է:

Մտնում եմ Յուլիան և Բալլը: Բոլորը նստում են:

ԿՈՏՐԱՅ ՍՏԱՄ.—Յես ոտս դիմում եմ, անունս Կոտրած Ատամ:
Ծիծաղելի չէ, չե՞: Ճիշտ մահանուն է. ահա աշատեղ յեր-
կուս պատմ պակաս է. ուրյաղնիկն է կոտրել, յերբ յես
դեռ յերեխա եյի: Ուրյաղնիկը յեկել եր հարկ հախաբե-
լու, հայրս փող չունեի և յես, ինչպես հիմա դու, Ժան,
պաշտպան կանգնեցի հորս: Հայրս մեռավ, քեռիս Մոսկ-
վայում ինձ աշակերտ տվեց մի տպարանում: Յերկար
ժամանակ յես ալը տպարանատիրոջ ձեռքին տանջվեցի,
մինչև կարողացա մի ուրիշ աշխատանք դառնել: Բայց
սկսվեց գեղամանական պատերազմը: Ինձ դիմիոր տարան:
Պատերազմի հենց սկզբից մեր դունդը ուղարկվեց Ֆրան-
սիական ճակատ—գերմանացիների դեմ: Պատերազմը
վերջացավ: Ռուսաստանում հեղափոխություն է: Մենք
պահանջեցինք, վոր մեզ անվիճապես հայրենիք ուղար-
կեն: Բայց ձեր գեներալները վախենում են, վոր մենք
Ռուսաստանում բայլչիկներ լիովմը կանցնենք:

ՊՅԵՐ.—Նշանադրում է մեղ յերկուսիս ել Ռուսաստան դնայի՞-
լիքիլի, բայց յերկուսիս ել չի հաջողում, թեև դու...

ԿՈՏՐԱՅ ՍՏԱՄ.—Այո... Յես շարունակ հետևում եմ մեկնող նա-
վերին, վորպեսզի մի կերպ ընկնեմ վորեւե նավ և Ռու-
սաստան փախչեմ: Բայց դժբախտաբար միշտ ել չի հա-
ջողում:

ՅՈՒԼԻԱ.—Յես գիտեմ, Պյեր, թե ինչու յենք մենք անհաջողու-
թյան հանդիպում: Յես անցյալ ամիս փողոցում տերտեր
տեսա, իսկ դա վատ նշան է: Տերտեր տեսնելիս, պետք է
խկույն թքել գետնին:

ՊՅԵՐ.—(Ծիծաղում է) Շատ խեղրում է մ քեզ, Յուլիա, հիմար
բաներ չասես: Բանն աշատեղ վոչ տերտերի մեջն է, վոչ
ել «թքելու»... Լսիր: Այսոր քաղաքում լսեցի, վոր մի
Փարբիկանտ դիմիորական մի նավ է վարձել Ռուսաստան
մեկնելու: Ասում են Ռուսաստանի հարավային մասը գը-
րավել է ինչ վոր գեներալ Դենիկին: Փարբիկանտը կամե-
նում է նրա հետ գործ սկսել՝ սպիտակ բանակին մահու-
մատակարարել: Դե, Փարբիկանտը հո կաշխատի յեփած

կերակուրները չի՞ ուտելու: Ուտել նրան թույլ է տրված
«ձենալ իր խոհարարը: Կարծեք, բարեկամներս, ամեն
ինչ լուր է գնում: Յեղ յետ աշուր գնում եմ այդ ֆարբե-
կանտի՝ պարոն Բուլեյի մոտ: «Իսկ ո՞ւր է ձեր Հանձնա-
բարականը»,—հարցնում է նա: Հանձնաբարակա՞ն... Հո-
չե՞ր կարող ասել, վոր պարոն Մուարոնը, որդ հաստա-
փոր անասունը ինձ փողոց է շարտել:

ՅՈՒԼԻԱ.—Ասովա՛ծ իմ, ասովա՛ծ իմ...

Տիրում է լուրքյուն: Կուրած Ատամը խորատուգ-
ված, մտածում է:

ԿՈՏՐԱՆ ԱՏԱՄ.—(Հանկարծ բացականչում է) Գառ՛: Յեղա՛վ:
Պերու, վաղն է յեթ պարոն Մուարոնը ձեզ Հանձնաբա-
րական կտա: Յերաշխախորում եմ: Մենք բոլորս այտակ
բարեկամներ ենք: Գուցե ինձ ևս հաջողվի նով ընկնել:

ՊՅԵՐ.—(Կասկածով տարուբերում է գլուխը) Յես կասակ տնե-
նելու տրամադրություն չունեմ:

ԿՈՏՐԱՆ ԱՏԱՄ.—Ի՞նչ կասակ: Վոչ յես, վոչ էլ դուք յերկար խո-
սակցութունների սիրահար չե՞նք, ուտել վերջացնենք
սրանով: Վաղը յերեկոյան Հանձնաբարականը ձեք գոր-
պոնում կլինի:

ՊՅԵՐ.—Ի՞նչ էք ասում, ինչպե՞ս:

ՅՈՒԼԻԱ.—Յես վախենում եմ, Պյեր:

Ներս են լցվում նախկին նավաստիներ, յերգում են:

1 ՆԱՎԱՍՏԻ.—(Բալլին) Մեր բաժինը պակաս է... մի մի չիչ...
Բալլը և Յուլիան անցնում են առևտրաեսեղանի յետև:
Պյերն անցնում է իր սեղանի:

ԿՈՏՐԱՆ ԱՏԱՄ.—(Ժամին մի կողմ է տանում. շնչում է) Գառ-
բաստ յեղեր, փոքրիկս, ինձ հարկավոր է ըս աշխուժյու-
նը: Վաղը կգամ քեզ մոտ: Բայց վոչ վոքի վաչ մի բառ:
Դերեզման, հասկացա՞ր:

Ժամը լուռ գլխով է անում:

Կուրած Ատամը դուրս է գնում:

Նավաստիները շարունակում են խմել:

Վ. Ա. Ր. Ա. Գ. Ո. Ի. Յ. Ր.

ՅԵՐԿՐՈՐԴ ԿՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՏԿԵՐ

Յերեկոյն յես: Մաուրանի պարտիզում: Առաջին գործ-
դուրքյան առաջին պատկերի բեմը: Կուրած Ատամը
և ժամը գգուշուրքյամբ շարժվում են դեպի տաղա-
վարը: Փողոցից լսվում է աղմուկ և խոսակցու-
թյուն:

ԺԱՆ.—Յանկապատի այն կողմ, մայթով... մարդ է բարյում:
Վաստիկան...

Կուրած առամը ակամջ է դնում: Յերկու-
սով էլ քաղնվում են: Փողոցից լսվում է.—«Բարի յե-
րեկո: Ծովից անուշ քամի յես փչում: Զով է: Մենք
տիկնուքս հետ, գնացել էյինք քարս ող ծծելու»: Կու-
րած առամը և ժամը հանգստացած, կրկին շարժ-
վում են դեպի տաղավար:

ԿՈՏՐԱՆ ԱՏԱՄ.—Դե, առաջնորդիր:

Մոտենում են տաղավարին:

ԺԱՆ.—Այ, աշտեղից բարձրանանք:

ԿՈՏՐԱՆ ԱՏԱՄ.—Մըս՛ս...

ԺԱՆ.—(Ակամջ դնելով) Լուռ է: Բարձրանանք: Լուռ է: Լուռ-
նալ է:

ԿՈՏՐԱՆ ԱՏԱՄ.—Այո, լուռնակ է անիծվածը: Հիմի ակամջներդ
սրիր: (Գրպանից հանում է սև քաշկինակ՝ աչքերի, քթի
և բերանի նեղներով՝ հագնում է գլխին, գլխարկի տակ):
Առաջնորդիր:

Կուրած առամը լուռ քայլում է ժամի յետևից,
դանդաղեցնելով քայլերը, յերբ նա կանգ է առնում
և ակամջ դնելով, յերբ նա մատը շրթունքներին է
տանում: Յած կոացած գետնին, նրանք անցնում են
գանազան կողմ և քփերի տակ քաղնվելով, պտույտ
են տալիս տաղավարը:

Տես, ուշքդ վրադ լինի: Մի բան վոր նկատես, ուռ-

լիք: Յեւ վախիւր: Այդ գեպում մենք միմյանց կարող ենք միայն խանդարել: Այստեղիւր, ինչպէս կարող ես... (Ուղղում ե դեմքի քաշկինակը: Ժամը կռանում է: Կտրած Ատամը ձեռքը պարզում է նրան):

ԺԱՆ.—(Սեղմում է նրա ձեռքը, դողմանք մատնելով) Հանդիսա յեղեք, բոլորը կկատարեմ:

Կտրած Ատամը աստիճաններով բարձրանում է տալավար: Կանգ է առնում, նայում է շուրջը, ինչ վոր փնտրելով: Բազկաքողի մեջ ընկողմանած, սեղանի մոտ նստել է պարոն Մուարունը: Կտրած Ատամը առաջանում է և կանգ է առնում նրա դիմաց: Մուարունը նկատելով նրան, սաստիկ վախենում է և սկսում է տեղից բարձրանալ: Բարձրանում է նա շատ դանդաղ, գույգ ափերով հեծված սեղանին, վորոնք սաստիկ հուզմունքից, կարծես կպած լինեն սեղանին: Վորովհետև բազկաքողը շատ է նեղ նրա համար, ուստի բարձրանում է նրա հետ միասին: Նա անքաքր նայում է Կտրած Ատամին, ուղղակի նրա առաջին քաշկինակի աչքատեղերին: Ապա ձեռքերը տարածում է դեպի նա: Նրա մատները դողում են: Նա մերթ քաջ է անում բերանը, մերթ փակում է, կամենալով մի բան ասել, սակայն չի կարողանում: Վերջապես վնասկանոթն բաց է անում, բայց միայն անոթը ձայներ է հանում:

ՄՈՒԱՐՈՆ.—Ա...մ... ա... մ... (Նրա քեռրը կախ են ընկնում կողքերին փայտերի նման: Բազկաքողի հետ միասին, վորը կարծես կպած լինի նրա յետևից, նա յետ է ընկնում, պիչակի քեռով մաքրում է նակատի քրտինքը և դողահար ասում): Բարի յերեկո, պարոն անարխիստա տերրորիստ:

ԿՈՏՐՍԾ ԱՏԱՄ.—(Կրկին բարևում է վեհապան) Դուք սաացա՞ք մեր կաղմակեղույթյան նամակը:

ՄՈՒԱՐՈՆ.—(Թաքովելով) Այո... Յես պատիվ ունեցա, յես բաղդ ունեցա: Ահա նա... (Յույց է տալիս քուղքը: Կարդում է կերկերուն ձայնով) «Անարխիստական-տերրորիստական կուսակցութիւն: Անխա մահ... չհանդաժնեմք...» (Լացակումած) Մահ, մահ... ԿՈՏՐՍԾ ԱՏԱՄ.—Դործի մասին:

ՄՈՒԱՐՈՆ.—Հարյուր Ֆրանկ:

ԿՈՏՐՍԾ ԱՏԱՄ.—Հ՞ը:

ՄՈՒԱՐՈՆ.—Յերեկո... Յերեկո հարյուր...

ԿՈՏՐՍԾ ԱՏԱՄ.—Նվերեցեք ձեր վորդուն, ձեր արժանապատիվ տիմարին, հաստափոր խոզուկին, պարոն Մուարուն:

ՄՈՒԱՐՈՆ.—(Հառաչանքով) Յերեք հարյուր...

ԿՈՏՐՍԾ ԱՏԱՄ.—Վոչ յերեք հարյուր, վոչ հինգ հարյուր, վոչ հազար:

ՄՈՒԱՐՈՆ.—(Թագցնելով դրամապանակը) Հապա ի՞նչ եք կամենում ինձանից, սիրելիս: Ձեռ հասկանում: Հըմ... չեմ... հաս... հաս...

ԿՈՏՐՍԾ ԱՏԱՄ.—(Ահաբեկ) Լսեցեք ինձ:

ՄՈՒԱՐՈՆ.—(Վախեցած, խորը գլուխ տալով) Յես ձեզ լսում եմ:

ԿՈՏՐՍԾ ԱՏԱՄ.—(Նստում է սեղանին, ասում է ընդհատ և արագ) Ֆրանսիական անարխիստական-տերրորիստական կուսակցութիւնը տեղեկացել է, վոր պարոն Մուարունը ամենավորդեցուցիչ ձևով վճռել է իր խոհարար Պիեր Ռերուլին: Յեւ բալական չե, վոր վճռել է, ալլե հանձնարարական չի տվել: Մատանին գողացել է ձեր վորդին: Սակայն պարոն Մուարունի համար անհարմար է խոստովանել այդ: Դուք գերադասեցիք փողոց չարտել միանգամայն անմեղ խոհարարին: Չի՞ դռնում արդյոք պարոն Մուարունը, վոր նման վերաբերմունքը կոչվում է ստոյութիւն:

Պարոն Մուարունը լուռ է: Կտրած Ատամը գրգռանից հանում է մի քերթ քուղք, քանաքանակ և գրչակոթ: Այդ ամենը նա դնում է սեղանի վրա, Մուարունի առաջ: Մուարունը անգիտակ նայում է նրան:

ՄՈՒԱՐՈՆ.—Ի՞նչ է սա:

ԿՈՏՐՍԾ ԱՏԱՄ.—Սպիտակ թուղթ, թանաքաման և գրչակոթ:

ՄՈՒԱՐՈՆ.—(Քաղաքավարի) Ծնորհակալ եմ ձեր բացատրութեան համար: Յես դեռ չեմ վերադառնել և տեսնում եմ ինչ կա իմ առաջ: Սակայն ի՞նչ պիտի անեմ յես դրանք, պարոն տերրորիստ:

ԿՈՏՐՍԾ ԱՏԱՄ.—Դրել այն, ինչ յես կըթելադրեմ, պարոն Մուարուն:

ՄՈՒԱՐՈՆ.—(Մտածկոտ բաց է անում քանաքանակի քերթը,

վերցնում ե գրչակոթը) Իսկ յեթե յես հրաժարվե՞մ, պա-
րոն անարխիստ:

ՊՈՏՐԱՆ ԱՏԱՄ.—Յես խորհուրդ չե՛յի տա ձեզ այդ, պարոն Մու-
արոն: Ձեք պարտեղը շատ և ընդարձակ ու անմարդա-
բնակ, իսկ իմ ընկերները հեռանալի հետախույզներ են:
Իսկ ինչ վերաբերում ե ինձ, ապա յես հիանալի բարեկամ
եմ ահա այս կապիկի հետ: (Գրպանից հանում ե մի անա-
գիս ծանր ատրիանակ ու դնում ե կողքին):

ՄՈՒԱՐՈՆ.—(Սարսափահար) Հարկավոր չե... գրում եմ...
պետք չե... Գիտե՛ք, ատրիանակի արտաքին տեսքի մեջ
անգամ մի ինչ վոր անճոռնի բան կա: Հալատացնում եմ
ձեզ:

Կտրած Ատամը վաչինչ չի ասում:

ՄՈՒԱՐՈՆ.—(Զիգ տալով մորուքի սուր ծայրը և գրչակոթը քա-
րախելով քանաքանակի մեջ, ասում ե, հուսահատ) Յես
ձեզ լսում եմ:

Կտրած Ատամը քելադրում ե: Մուարոնը հնա-
գանդ գրում ե, յերբեմն ծանր հոգոց հանելով ու
փնչացնելով:

ՊՈՏՐԱՆ ԱՏԱՄ.—Գրեցե՛ք: (Քելադրում ե) «Հարգելի պարոն
Բուկե: Այս գրությունը ձեզ ներկայացնող Պյեր Ռեբուլի
յերկար տարիներ ծառայել ե իմ ձեռնարկության մեջ խո-
հարարի պաշտոնով: Յես չափազանց վշտացած եմ, վոր
ես, իր ընտանեկան հանդամանքների շնորհիվ, ստիպված
ե թողնել իմ պանդոկը: Շատ եմ խնդրում ձեզ Պյեր Ռե-
բուլին ընդունեք ձեզ մոտ խոհարար, իր փոքրիկ ընտա-
նիքի հետ միասին: Հալատացնում եմ ձեզ, վոր նրանից
լավ խոհարար Ֆրանսիան գետեւ չի ծնել: Խնդրում եմ
նույնպես, սպասաւորի պաշտոնով ընդունեցե՛ք Ռեբուլի
հետ ներկայացող ոտու գինիորին, վորը պիտանի կլինի
ձեզ Ռուսաստանում վորպես թարգման: Նա մի սքանչելի
յերկտասարդ ե, պատրաստակամ և պինդ, իսկ համոզ-
մունքներով սարի պես կանգնած ե Ռուսաստանում ցա-
րիաւարդին յես վաղուց եմ ճանաչում, անկեղծ սիրում
եմ ու հարգում ե յերաշխաւորում եմ նրա համար, ինչ-
պես ինքս ինձ համար: Ամենալավ ցանկություններով,
ձեր Մորիս Մուարոն»:

Կտրած Ատամը կարդում ե Մուարոնի գրածը
և ծալելով, գրպանն ե դնում:

ՄՈՒԱՐՈՆ.—(Ակնհայտնի դժկամակությամբ) Կուղենայի լժա-
նալ, այդ ինչ ոտու սրիկայի համար եմ յերաշխաւորում,
ինչպես ինքս ինձ համար:

ՊՈՏՐԱՆ ԱՏԱՄ.—(Ծիծաղելով) Ձե՛ք կարծում, վոր շատ բան
եք ուզում իմանալ, հարգելի պարոն սլանդոկասկոս: Յես
կարծում եմ, վոր այժմ մենք կարող ենք բաժանել, ինչ-
պես լավ բարեկամներ: Այնուամենայնիվ կրկին անդամ
հիշեցնում եմ ձեզ.—ամուր փակեցե՛ք ձեր շրթունքները,
վորպէսզի ձեր լեզուն իրեն սպաստ չղղա: Մի անգուշ
բառ,—ե ձեզ կաքաւի պես հրացանադարի կանեն: Անար-
խիստ—տերրորեաւորի գնդակները յերբեք չեն վրիպում,
լավ հիշեցե՛ք այդ: Ուստի բարի գիշեր: Հանգիստ նստե-
ցե՛ք աշտուղ տասնհինգ բոպե, իսկ հետո կարող եք
գնալ, ուր ուզում եք: (Քաղաքավարի գլուխ տալով,
մատների ծայրերով դուրս ե գնում տաղավարից: Ճա-
նապարհին հանդիպելով Ժանին, ուրախ ասում ե) Հը,
Ժան, ճարպիկ եր, չե՞: Հիմա, կարծես, կմեկնենք Ռու-
սաստան:

ՄՈՒԱՐՈՆ.—(Համբովելով, վոր անարխիստները հեռացել են)
Բայց և այնպես, եման պրծա: Սատանան Պյեր Ռեբուլի
հետ, թող գնա և բայլչեիկների ցցերի վրա նստի: Մի
անգամ պակաս կլինի Ֆրանսիայում: (Մտածում ե,
հանկարծ գլխի բնկնելով) Բայց չե՞ վոր հեշտությամբ
կարելի յե ձերբակալել այդ տերրորիստներին... (Վերց-
նում ե տնային հեռախոսի փողակը) Դռնապան: Այդ յես
եմ, Մուարոնը: Հայտնիք վոստիկանության... (Սար-
սափահար բռնում ե գլուխը) Վոչ, վոչ... հարկավոր
չե... Լսո՞ւմ ես, հարկավոր չե, վոչինչ մի հայտնիք...
(Ինքն իրեն) «Կաքաւի պես հրացանադարի կանեն»...
(Խոսափողում) Յեթե ինձ հարցնելու լինեն, ասա, վոր
յես պարտիում եմ: Լուծողական եմ ընդունել և հա-
րկավոր ե ինձ տասնհինգ բոպե դրոսներ... Լսո՞ւմ ես:
Ապրես: (Փողակը վայր ե դնում. գոհակալությամբ)
Բայց և այնպես մեծ նշանակութուն ունի, յերբ մարդ
խելացի յե և վախկոտ չե...

(ՎԱՐԱԳՈՒՅՐ)

Նախում: Խոհանոց:

ՊՅԵՐ — (Իջնելով) Ի՞նչ մարդ է մեր պարոն Բուկեն: Հոգի յե հանում: Հին իշխանների ձեռքին քիչ էլ չի տանջվել, հիմի յե չի նորերն են լույս ընկել: Պատերազմի ժամանակ շնորհիվ կապանների հարստացել է և արդեն դարձել է «պայծառափայլություն»... «Ձերդ պայծառափայլություն»...

ԿՈՏՐԱՄ ԱՏԱՄ — Ռուսաստանում ձեր պարոն Բուկեն իման պտուղների բանը պրծած է: Սպասիր մի Ռուսաստան հասնենք, այն ժամանակ մեր աղաներն իրենց որը լաց կլինեն: Ուշում են Ռուսաստանի հեղափոխությունից ողբալիով, կրակի միջից վռակի հանել... Միայն թե չայրվեն...

ՅՈՒԼԻԱ — Մո՛ւս: Մո՛ւս: Յես ձեռնից անջախ շնորհակալ եմ, յես հարգում եմ ձեզ և շատ դու՛հ եմ, վոր դուք իմ ժանի հետ բարեկամ եք, միայն թե դուք շատ անգուստ բնավորություն ունեք. ուղղակի սոսկալի: Մեկ էլ տեսաք այնպիսի խաղ կլաղաք, վոր Պյերին տեղից կվաճեն, ինձ էլ, ժանին էլ նրա հետ: Ձեզ էլ ախ կիջեցնեն Պոլսում: Պյերը և Կոտրած Ատամը ծիծաղում են:

ԺԱՆ — (Արթար փռել է տաքուրեքի վրա, մատով ցույց է առնում) Ահա կանցնենք Միջերկրական ծովը, Կոստիկան, ուր ծնվել է Նապոլեոնը, հետո Սարդինյան: Իտալական նավահանգիստներն անցնելը խաղ ու պար է: Այժմ հունական Արխիպելագը, հետո Դարդանելը: Ձե՛հաց: Իսկ այնտեղից Սև ծովով՝ ուղիղ հաղորդակցությամբ՝ Ռուսաստան: (Ցատկում է վտտփ) ուռա՛: Ռուսաստան: Բոլորը ծիծաղում են:

ՅՈՒԼԻԱ — Ձե՛հաց: Մեկ, յերկու, և Ռուսաստան: (Համբուրում է նրան) հոգալիս:

ԿՈՏՐԱՄ ԱՏԱՄ — (Զինվորական ձեռնով փայլում է խոզանակն ու շվարքը ձեռքին) Մե՛կ, յե՛րկու, Ռուսաստան: Մե՛կ, յե՛րկու, Ռուսաստան: (Դրկում է Յուլիային):

ՊՅԵՐ — Ձեռաց, թե մի փոքր ուշ, այդ միևնույն է, բայց դործն արդեն գլուխ է յեկել: Կեցցես, Կոտրած Ատամ: Ո՞վ կհավատար, վոր պարոն Բուկեն մեզ իր հետ կվերցնեք:

ԿՈՏՐԱՄ ԱՏԱՄ — Խանափանդ ինձ: (Ծիծաղում է: Կամացուկ) Սակայն դա յերբեք էլ դարձանալի չե, քանի վոր իմ մասին յերաշխափորել է ինքը պարոն Մուսարոնը:

ՅՈՒԼԻԱ — Վերջացան մեր տառապանքները: Պյեր, դու կրկին աշխատանքի յես: Յես վախենում եմ հավատալ այդ բանին: (Արտավում է) Իսկ Ռուսաստանը մեզ յերջանկուծ թյուն կրերի, յես հավատում եմ դրան: Այո, կտեսնեք...

ՊՅԵՐ — Յես նույնպես հավատում եմ: Այնտեղ մեզ նմանները այնպես չեն ապրում, ինչպես մենք ենք ապրում: Յրանալիս: Յեվ մենք ընդմիշտ կմնանք Ռուսաստանում:

ԿՈՏՐԱՄ ԱՏԱՄ — Բոլորդ ինձ մոտ, մեր գյուղ: Մի մեր գյուղ հասնելինք...

ԺԱՆ — Մնաս բարով Մարսել, մնաս բարով, պարոն Մուսարոն քո վորդու և քո լրագրի հետ միասին:

ԿՈՏՐԱՄ ԱՏԱՄ — Յես փախում եմ աչքերս ու տեսնում եմ ուռաական քաղաքները: Ամեն կողմ կարմիր գրոշակներ են և յես նրանց մեջ: (Գոչում է) Նավը կրիայի նման է առաջ շարժվում: Կյանքումս յես այսպիսի անպետք նավ չեմ տեսել: Այսպիսով հո հեղափոխությունը կհաղթի առանց տեսել: «Դու վորտեղ ելիր թրեվ դալիս, — կհարցնեն կերներին: «Դու վորտեղ ելիր թրեվ դալիս, — կհարցնեն նրանք ինձ, — յերբ մենք մեր վերջին արյունն ելինք դու նրանք ինձ, — յերբ մենք մեր վերջին համար»: Այն ժամանակ յես ի՞նչ հում հեղափոխության համար: Յես շատ կարեկոր պատասխան տամ, քաղաքացի ժան: Յես շատ կարեկոր գործով ելի դրադված, — կպատասխանեմ, — յես չողոքորթում ելի գեներալ Դենիկինի զինվորների համար փրթած մահուդ մատակարարող պարոն Բուկենի և այդ թած մահուդ մատակարարող վոհմակին: (Պըստիկ) «պայծառափայլության» ճարպակալած վոհմակին: (Պըստիկ) Ե՛ր, յե՛րբ պիտի դադարեն նրանք փայլել... Ասա: Դու ճուտերի գլուխների հետ գործ ունե՞ս, իսկ քո հայրը աշխատում էր բուրժուաների գլուխները թոցնել: Տարբերությունը մեծ է...

ՊՅԵՐ — Ի՞նչ արած, իմ հոր բաղդին յես միայն կարող եմ նախանձել, սակայն նրա գործը կատարելու յես վոչ ուժ ունեմ, վոչ հատկություն, վոչ էլ կամք:

ԺԱՆ — Պապա, յես այնքան քիչ բան գիտեմ պապիս մասին, Յե՛րբ ես չարունակելու պապիս սրադիրը կարդալ: Ասամ, այսոր վերջացնեք, այնպես չե՞: Ձգիտեմ ինչու, այսոր շատ եմ ուղում պապիս մասին լսել:

նած էմ: Տանջված էմ: Հասա Դեստրե փողոց: Ինձ ապաստանեց Հարուստ ներկարար Ծերունի Մերժեն, նա, վորի մոտ յերեսա ժամանակս յես աչակերտ էմ յեղել: Յես գիտեմ, վոր նա ուրախ է Տյերի հաղթանակի և Կոմունայի անկման համար: Բայց Ծերունին, ըստ յերեվույթին, վերհիշեց անցած որերը ու նրա մեջ խղճը խոսեց: Յետեվի խցում, ուր նստած էմ այժմ, դեռ ևս մնացել է այն հին ներքնակը, վորի վրա այնքան արտասուք էմ թափել յես յերեսա ժամանակս: Ծերուկը շարունակ ծաղրում է ինձ. — «Հը, կերա՞ք, աղավնյակներս: Այդպես, աղպես: Յես միշտ հարգել էմ կարգ ու կանոնը և՛ իմ կյանքում, և՛ իմ արհեստի մեջ ու այդ պատճառով ել այժմ հալածված նապատակի նման ներքնակի տակ չեմ թաղնվում»: Նա խոստացավ գիշերը ինձ համար դռնել հաղուստ և ածելի, մորուքս ու բեղերս անելելու: Գիշերը կաշխատեմ մի կերպ դուրս գալ քաղաքից: Հույս ունեմ, վոր կհաջողվի այդ ինձ: Ընկնում էմ ներքնակի վրա ու անմիջապես քնում: Արթնանում էմ. նախասեռյակիում խոսակցության ձայներ կան: Տղամարդկանց ձայներ են: Ահա՛նք էմ դնում: Պարզ լսում էմ, ինչպես Ծերուկ Մենժեն իր անատամ բերանով փայտում է. — «Այստեղ է: Կոմունար է: Իսկական կոմունար: Յերեսա ժամանակ նա ինձ մոտ աչակերտ է յեղել: Այն ժամանակ ել նա գայլի նման եր նայում: Այդպես, աղպես: Այսօր առաջտոյան յեկավ ինձ մոտ: Մտածեցի, այս լավ է, կթողցնեմ, վորպեսզի ուրիշ տեղ չփախչի: Իսկ յերբ պարոն գնդապետը գա, յես նրան, այդ ավաղակին կենդանի կհանձնեմ պարոն գնդապետին»... Պարզ և վորոշ... Տետրակը թաղցնում էմ ներքնակի տակ: Յերջանկով թյուն է, վոր կինս, Պյերն ու Վոքրիկն ալտեղ չեն: Իսկ ինքս մահից չեմ վախենում: Կոմունարները գիտեն աղբել, կոմունարները գիտեն կովել, կոմունարները գիտեն մեռնել... Կեցցե Կոմունան»... Այստեղ ընդհատվում է իմ հայր Ալեքսանդր Ռերույի որդերը: (Արտասվում ե, դանդաղ ծածկելով տետրակն ու դողդոջ մատներով կապելով կազմի յերիզը):

ԺԱՆ. — Լարված լուրջյուն: (Հաճկարծ ընդհատում է լուրջյունը) Այդ սպաները յեմի՞ր ծիծաղել են իմ պապի վրա կրակելիս: (Կրկնում է

որագրի խոսքերը) «Կոմունարները գիտեն ապրել, կոմունարները գիտեն կովել, կոմունարները գիտեն մեռնել»... Հայր, յես ել էմ ուզում պապիս նման մեռնել:

ՅՈՒԼԻԱ. — Ոհո՛... (Պյերին և Կարած Ատամին, ժպիտով) Տեղը վոր գա, անշուշտ միան ծակը կմանի:

ԺԱՆ. — Յես չեմ վախենում: «Կոմունարները գիտեն մեռնել»:

ՅՈՒԼԻԱ. — Ոհո՛, դու կոմունար...

ԺԱՆ. — Կոմունար չեմ, բայց կլինե՛մ: Յե՛վ յես ամենեկին չեմ վախենում: «Կոմունարները գիտեն մեռնել»:

ՎԱՐՍՊՈՒՅՐ

ՅԵՐՐՈՐԴ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՏԿԵՐ

(Տախտակամած: Ժամը և Կտրած Ատամը կանգնած են տախտակամածում):

ԺԱՆ. — Կտրած ատամ, հասանք: Սեաստաղով, Ռուսաստան, Լենին... Ընկեր բայլչեիկները անում են այն, ինչ վոր իմ պապ Ալեքսանդրը: (Զննում է այս ու այն կողմ) Մա՛կայն այս ի՞նչ է, ո՞ւր է հեղափոխությունը, Ատամ: Տես, Փրանսիական զրահանավը իր թնդանոթներն ուղղել է քաղաքի վրա: Ծովափում մեր զաղութային զորքերն են... Վոչ մի կարմիր դրոշակ... (Դժգոհ) Սեվոստոպոլը նման է Մարսելին...

ԿՈՏՐԱԾ ԱՏԱՄ. — Յեթե յե՛ս նստած լինեյի Լենինի տեղը, առա՜վոտյան Կոլչակի վիզը կսրկեյի, ցորեկին՝ Դենիկինի, յերեկոյան Ղրիմի կառավարության, իսկ գիշերը կհարձակվեյի Յեվրոպայի վրա: (Բեմի յետևից ծիծաղ):

ԺԱՆ. — Ի՞նչ են նրանք հուհուում աղպես:

ԿՈՏՐԱԾ ԱՏԱՄ. — (Կամացուկ) Հրհուում են հենց նրա համար, վոր առայժմ Սեվաստոպոլը նման է Մարսելին: Ժամանակը դեռ չի յեկել: Կրտսեր հնոցպանն ինձ ասաց, վոր նախ հարեվան Փրանսիական նավերի վրա անհանգիստ է, նա՜վատներն ուղում են շարժվել: Պարոն սպաները ձանձրացրել են նրանց: Կարմիրները մոտիկ են:

ԺԱՆ. — Հայրիկն ասում էր, վոր մեզ ավ չեն իջեցնելու:

ԿՈՏՐԱԾ ԱՏԱՄ. — Վոչինչ, յերեկոյան վոր մութն ընկնի... զլիսի ընկնում ես: Յեա նախաստի Յալրին հասակացրել եմ բանն ինչումն ե... հսկանում ես: Այս գիշեր Յալրն ե պահակ կանգնելու: Իսկ ծովախորշում շարունակ մակույկներ են թափառում, մթերք են ծախում: Նրանցից մեկի հետ կայսմանալորվենք ե... ասի:

ԺԱՆ. — (Ուրախ բացակնչում ե) Կոտրա՛ծ Ատամ:

ԿՈՏՐԱԾ ԱՏԱՄ. — Միայն տես, վոչ վորքի վոչ մի խոսք:

ԺԱՆ. — Լուռ կմնամ, լուռ կմնամ:

ԿՈՏՐԱԾ ԱՏԱՄ. — Գալիս են:

Նրանք փախչում են, քաղնվում են գամագան կողմեր: Գալիս են Բուկեն, Նավապետը, Բուկեյի կինը և յերեսխաները: Կանգ են առնում նավեզրում, ձեռքերին հեռադիտակներ: Ծածանում են քաշկիմակները:

ԲՈՒԿԵ. — Սեվաստոպոլ': Ահա՛ Սեվաստոպոլը: Գրողը տանի: Մի քաղաք, վորից մենք աթո՛մ, յեթե խելացի շարժվենք, շատ հազար Ֆրանկներ դուրս կծծենք:

ՆԱՎԱՊԵՏ. — Ձեր խելքը, պարոն Բուկե, այսինքն ձերը պայծառափայլություն, անչափ ե: Յեթե դուք խելացի չլինեցիք, դուք չեցիք լինի մոսյո Բուկե: Չլինեցիք դուք մոսյո Բուկե, — չեցիք ունենա վոչ գործարաններ, վոչ սթանկելի միլիաններ և վոչ ել մեծամեծ յեկամուտներ:

ԲՈՒԿԵ. — Միայն այն կոմերսանտն ե իսկական կոմերսանտ, վորն ամեն տեղ և ամեն անգամ հայտնվում ե իր ժամանակին: Ծիծաղելի յե այն հյուրը, վորն այն ժամանակ և միայն մոտենում սեղանին, յերբ կարկանդակը վերջացած ե լինում: Մենք ճիշտ ժամանակին ենք յեկել: Ղրիմի կառավարությունը մեզ համար այնպիսի լավ փափուկ, կարճրած կարկանդակ ունի, այնպիսի համեմունքներով պատրաստված, վոր մատներդ կլիզես... Տեսեք, նավահանգստում մեր դրոշակն ե ծածանում: Ահա Յերաժշտությո՛ւն, յերաժշտությո՛ւն: Տո՛ւչ: Ո՛ր, յես այնպես յերջանիկ եմ, ինչպես յեթե Յրանախային պրեզիդենտ լինեցի: Յերաժշտությո՛ւն: Ռուսաստանի քաղաքացիական կռիվը նրա համար ե ստեղծված, վորպեսզի մենք, Ֆրանսիական կոմերսանտներս մեծ հարստություն դիզենք: Յերաժշտությո՛ւն, դրողը տանի: Յերաժշտությունը նվագում ե տուշ:

ՋԱՅՆ. — «Նավին մակույկ ե մտնում»: Բոլորը վագում են դեպի նավեզր:

Կոտրած Ատամը և Ժանը նալնապես դուրս են գալիս և վագում են, կանգ առնելով մյուսների մոտ:

ՆԱՎԱՊԵՏ. — Մակույկ ավելի: Ո՞վ կարող ե լինել:

ԲՈՒԿԵ. — Պատգամավորություն ե Ղրիմի կառավարությունից: Պարոն նավապետ, պետք ե պատշաճ ընդունելության մասին մտածել: Կաղմակերպեցեք ճոխ և փառահեղ ընդունելություն: Վեհ և աղոյս: Յերաժշտությո՛ւն: Տո՛ւչ:

ՆԱՎԱՊԵՏ. — Այո, սակայն մակույկում միայն մեկ դույզ թիֆավարներ են և ընդամենը մեկ... մեկ ուղեվոր... Նա այնքան ել պատշաճ տեսք չունի և գլխարկը քաշել ե ծոծրակին: Նա կարծես ժպտում ե:

ԲՈՒԿԵ. — Վո՛չ, վո՛չ, նա լաց ե լինում: Նա լաց ե լինում ուրախությունից: Նա մեզ ողային համբույրներ ե ուղարկում: Նավապետն շտապ գնում ե:

ԿՈՏՐԱԾ ԱՏԱՄ. — Տղայի գեմքը շատ թթված ե, կարծես քացախ լամած լինի: Իսկ վերայի պիճակն ասելիք չունի:

ԺԱՆ. — Նա սարսափելի աչքեր ունի:
Կամակա.— «Իչեցնել սանդուխքը»: Բոլորը խոնկում են սանդուխի գլխին: Ժանը և Կոտրած Ատամը մի կողմ: Գալիս ե Բատուրինը մի նավաստու և նավապետի ուղեկցությամբ:

ՆԱՎԱՊԵՏ. — (Բուկեին) Այս մարդը, պարոն Բուկե, իրեն անվանում ե Բատուրին, Ժուրնալիստ, Ղրիմի կառավարության պաշտոնական լրագրի աշխատակից: Նա վատ լուրեր ե բերել ավելի:

ԲՈՒԿԵ. — Վա՛ռ: Ի՞նչ եք կամենում դրանով ասել: Ղրիմի կառավարությունը չի ցանականում գնել իմ մահուղը: Ձե՞ք կամենում, արդյոք, դուք ասել, վոր Ղրիմի կառավարության գործը լավ ե հաղնված:

ԲԱՏՈՒՐԻՆ. — Լուեցեք ինձ, պարոն Բուկե: Յես Ժուրնալիստ եմ սովորակ լրագրերի աշխատակից: Ահա իմ խմբագրական տոմար: (Տալիս ե նրան տոմար):
Բուկեն շփոթված դիտում ե տոմար:

ԲԱՏՈՒՐԻՆ. — Իմ ազգանունը Բատուրին ե:

ԲՈՒԿԵ. — Ե՛ր, դրանից ի՞նչ: Թող լինի բատուրին: Թող լինի խմբագրական տոմս: Սակայն յես չեմ հասականում...

ԲԱՏՈՒՐԻՆ. — Պարոն Բուկե, քաղաքը արստամբուլյան նախոր-

յակին է: Ֆրանսիական նախաորոմում խռովութիւնն է տիրում, ոտարյեւրկըս կայազորը անկայուն է: սպասվում է ապստամբութիւն:

ԲՈՒԿԵ. — Ապստամբութիւն: Ինչե՞ր էք ասում: Ինչպե՞ս են համարձակվում: Թույլ տվեք, մոսյո Բատուրին, ի՞նչ ապստամբութիւն: Յես Ղրիմի կառավարութեան համար մահուդ եմ բերել, իսկ դուք ասում եք ապստամբութիւն: Յես թույլ չեմ տա: Մենք թույլ չենք տա: Ֆրանսիան թույլ չի տա:

ԲԱՏՈՒՐԻՆ. — Մոսյո Բուկե...

ԲՈՒԿԵ. — Մենք ձեզ մոտ հյուր ենք դալիս, իսկ դուք մեզ դիմաւորում եք ապստամբութեամբ: Մեր ռազմանաւերը, մեր զբահանաւերը, մեր կրեյսերները, և ակամակները կարող են հինգ բողոքում Սեփաստողը դերեզման դարձնել:

ՆԱՎԱՊԵՏ. — Անկասկած այդ այդպէս է:

ԲԱՏՈՒՐԻՆ. — Պարոնայք, պարոնայք: Յես վոչ մի մտադրութիւն չեմ ունեցել ձեզ վերաւորելու: Յես յեկել եմ ձեզանից պաշտպանութիւն խնդրելու: Թագրերը ինձ ձեր նախում, Ֆրանսիական նախաորոմի պաշտպանութեան տակ: Իմ կյանքը վտանգի մեջ է: Յես բայլչեմ իկների ամենահամառ, ամենաանհաշտ թշնամին եմ... Արդեն մի շաբաթ է, ինչ յես սպառնական նամակներ եմ ստանում. բայլչեմ իկներ ընդհատակյա կազմակերպութիւնը ինձ տերրորի յե դատապարտել: Յես այլեւս չեմ հաւատում Ղրիմի կառավարութեան. նա դորք չունի, չունի ամուր իշխանութիւն, չունի արիութիւն: Լուրեր են պտտվում, վոք ձեր եսկադրան ծով և դուրս դալիս: Այդ դեպքում բայլչեմ իկները դատարկ ձեռքերով կգրավեն քաղաքը և այն ժամանակ... Յես դիմում եմ ձեզ, վոքպէս սքանչելի Ֆրանսիայի ներկայացուցիչներին, փրկեցեք ինձ...

ԲՈՒԿԵ. — Սակայն ի՞նչ է մտածում Ղրիմի կառավարութիւնը:

ԲԱՏՈՒՐԻՆ. — Ո՛ր, Ղրիմի կառավարութիւնը պայուսակներն է կապում:

ԲՈՒԿԵ. — Անհայտաւի յե, անհասկանալի յե: Մենք վոչ մի ծախքի առաջ կանգ չառնելով, նախ ենք վարձում, յես բեռնում եմ իմ մահուդը, ամենալավ դիտավորութիւններով դալիս ենք Սեփաստողը, իսկ կառավարութիւնը համեցեք, պայուսակներ է կապում: Միայն Ռուսաստանում

կարեկլի յե այդպիսի պլանդակութեան հանդիպել: Յես ուսմաների մասին ավելի լավ կարծիք ունեյի, մոսյո Բատուրին:

ԲԱՏՈՒՐԻՆ. — Յես ձեր պաշտպանութիւնն եմ խնդրում, մոսյո Բուկե:

ԲՈՒԿԵ. — Պաշտպանութիւն, պաշտպանութիւն: Յես կոմերսանտ եմ, վոչ թե գեներալ, գրողը տանի: Թեեւ մեկ վոք դուք նա վեք մտել, յես այլեւս ուժ չեմ ունենա ձեզ ծովը նետելու: Վստահ եմ, դուք մեր հալլին չեք աւրի: Իսկ ո՞վ, ասացեք խնդրեմ, կհատուցի իմ վնասները: Ո՞վ, ո՞վ:

ԲԱՏՈՒՐԻՆ. — Յես չգիտեմ, պարոն Բուկե:

ԲՈՒԿԵ. — Ի՞նչ անեմ յես իմ մահուդը: Իմ մահուդն այնպիսի մահուդ է, վոք Ֆրանսիայում վոչ վոք չի գնի: Իմ մահուդը հատկապէս ուսմաների համար է: Յես կորցնում եմ գլուխս: Ի՞նչ անել, Ի՞նչ անել (փախչում է):
Ընտանիքը հետևում է նրան:

ԲԱՏՈՒՐԻՆ. — (Ձայն է տալիս դեպի ցած) Մահույի, կարող ես վերադառնալ: Յես մնացի:
Տախտակամաճը դատարկվում է: Մութն է: Պահալաւայր է դուրս գալիս ԱՆԱՏՈՒ ԳԱՎՐԸ:

ՅԱՎՐ. — Ահա Ռուսաստանը: Մեր լրագրերում գրում են, վոք ուսմաները անձնատուր են յեկել, ծախվել են գերմանացիներին: Բայց, մի տեսակ հախառալ չի լինում այդ դատարկաբանութեան: Սեփական աչքերով մի տեսնելի այդ հեղափոխութիւնը:

Կտրած Ատամը՝ ձեռքին կապաց և ժամը գաղտագողի դուրս են գալիս տախտակամաճ:

ԿՈՏՐԱՍ ԱՏԱՄ. — Փո՛քրիկ, լեղուդ կուլ տուր: Մի՛ քայլիր, այլ թուր: Ե՛յ, Անատուլ, չուռ արի:

ԿՈՏՐԱՍ ԱՏԱՄ. — (Կտանում է նալեգրից ցած) Ե՛յ, մահույի ավաբ կանգնի՛ր: Կանգնիր, լսո՛ւմ ես:

ԺԱՆ. — Կանգնեց:

ԿՈՏՐԱՍ ԱՏԱՄ. — Մոտ արի: Լսիր, շատ փող կտամ, ափ հանիր: (Շարժ ու ձեկերով հասկանում է, քե ի՛նչ է ուզում: Ժամը նմանեցնում է նրան) Անատուլ, փորձանքից հեռացիր:

Յավրը հետանում է դեպի խորքը:

Դե, Ժան, կամացուկ լիջիր:

(Յերկուսով ել իջնում են զգուշութեամբ և ծածկվում են խավարի գրկում: Լուսքյուն: Տախտակաւած է դուրս գալիս Նավապետը: Նա մտազբաղ է):

ՆԱՎԱՊԵՏ. — Ամեն ինչ հանգիստ է, Ֆալր:

ՖԱՎՐ. — Ամեն ինչ հանգիստ է, նավապետ:

Վ Ա Ր Ա Գ Ո Յ Ր

ՊԱՏԿԵՐ ՅԵՐԿՐՈՐԳ

Նավի վրա: Յերեկոյն յէ: ՖԱՎՐԸ կանգնած է պահակա-
վայրում: Նրան մոտենում է ԲԱՏՈՒՐԻՆ:

ԲԱՏՈՒՐԻՆ. — Լսեցի, վար խոհարարի հետ բարեկամ ես դու:

ՖԱՎՐ. — Իսկ ձեզ ի՞նչ:

ԲԱՏՈՒՐԻՆ. — Ձեր խոհարարը, ինչպես յերեկում է հասարակ խո-
հարար չէ: Որպէր է կարգում: Հետաքրքիր է: Այդ ի՞նչ
դրվածք է:

ՖԱՎՐ. — Առաքելական թուղթ: Մատթեոս առաքյալից...

ԲԱՏՈՒՐԻՆ. — Այդպես: Տեսնում եմ, վոր դուք կործ մարդ եք...

ՖԱՎՐ. — Դուք ել վոչինչ, ճարպիկ եք: Նոր էք նալ վոտք դրել
և արդեն ամեն բանի մեջ քիթ եք խոթում: Տեսեք, չջար-
դեն:

ԲԱՏՈՒՐԻՆ. — Դուք ինձ դուր եք դալիս:

ՖԱՎՐ. Իսկ դու ինձ՝ այնքան ել չէ: Բայլ չեմ իմանալ ի՞նչ
ես: Տես, հանկարծ ձեռքները չընկնես:

ԲԱՏՈՒՐԻՆ. — (Ծիծաղում է, ապա արգ մայում է չորս կողմը)
Լսիր: Յես քեզ անմիջապես նկատեցի: Յեվ չեմ սխալվել:
Ահա բանն ինչու՞մ է, — հարկավոր է ընկերների աչքերը
բաց անել: Մենք դեռ կնետենք մեր տներին, ընկեր: Ձեր
Ձինվորական նավերի վրա չուտով ապրտամբություն կը-
բռնվի: Յես ամից դրականություն եմ բերել: Կոչ, ֆրանս-
սական նավաստիներին ուղղված: Դու պետք է ինձ ողնես
յես ինձ դիտմամբ սպիտակ գլարդեական եմ ձեվացնում:
Հետեից գաղտագողի նրանց է մոտենում Նավապետը:

ՖԱՎՐ. — Կոչերն ինձ տվեք, յես կրածանեմ նավաստիներին:

ԲԱՏՈՒՐԻՆ. — Դու հա՞նձն ես առնում այդ:

ՖԱՎՐ. — Կիտրձեմ:

ԲԱՏՈՒՐԻՆ. — Պետք է դործել արագ և վճռական: Ժամանակը չի
սպասում:

ՆԱՎԱՊԵՏ. — Այո, Ժամանակը չի սպասում: (Հանում է ատրճա-
նակը) Հապա ձեռքներդ վերել բարձրացրեք, պարոն կո-
մանդաներ: Այդպես, այդպես: Հույս ունեմ, իսկույն
մենք սրտակից զրույց կունենանք, սպիտակ լրագրերի
մենք սրտակից զրույց կունենանք, սպիտակ լրագրերի
թանկագին աշխատակից: Դուք չե՞ք վերաշնչվի, յեթե
յես հայտնեմ ձեզ, վոր դուք ձերբակալված
եք: Նեղություն կրեք առաջ անցնել: Միայն խըն-
դում եմ անհաջող քայլ չանեք, թե չե իմ ատրճանակը
չատ է քմահաճ: Կանգնեցեք: Անհապաղ ասացեք, վոր-
տե՞ղ եք թաղցրել ձեր անպիտան թղթերը:

ԲԱՏՈՒՐԻՆ. — Հաղիվ թե դրանով իմ գործն ուղղվի:

ՆԱՎԱՊԵՏ. — Յես ձեզ կախ կտամ կայմից:

ԲԱՏՈՒՐԻՆ. — (Սիրալիք գլուխ է տալիս) Դուք չատ հյուրասերն
եք, պարոն նավապետ:

ՆԱՎԱՊԵՏ. — Թուուցիկները, միեմնույն է, կդռնվեն, ասեղ չեն:
Բայց դու գուցե մտածելով այն ուրախ որերի մասին,
վոր դեռ կարող է կյանքը պարզելի ձեզ, կկամենայիք
հայտնել ովքեր են ձեր համախոհները, բացի այս յերե-
տասարդից:

ԲԱՏՈՒՐԻՆ. — Յես անյգան ել խոսելու սիրահար չեմ:

ՆԱՎԱՊԵՏ. — Մեռելները նույնպես խոսելու սիրահար չեն, ուստի
կաշխատեմ վորքան կարելի յե, չուտ ուղարկել ձեզ նրանց
հասարակաության մեջ: (Ֆալրին) Իսկ դու ի՞նչ գործ ու-
նես այս պատմության մեջ, ինչպե՞ս կհրամայես
վարվել քեզ հետ, հը՞: Յես քեզ, անդամ, կարցեր կնստե-
ցնեմ: Մարչ, առաջ: Հանդա՛րտ, հանդա՛րտ: Վերջերս
պարոն Բուկեն վտտ և քնում: Մուկը վար շարժվում է, նա
արդեն լսում է: Հանդա՛րտ: Հանդա՛րտ: Մա՛րչ, մա՛րչ:

ՎԱՐՍՏՈՒՅՐ

ԶՈՐՐՈՐԴ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՏԿԵՐ

(Լուսարացը մտաւ Է: Լանշերոնը հրացանը ձեռքին, պահակ Է կանգնել կուրքիկի մտաւ, ուր փակված Է Ալեքսանդր Գալիլէ: Նա վաղեմէ Է Բալկան քաղաքում եւ նախկին յերկայնքում):

ՆԱՎԱՊԵՏ. — Պարկեցեք, պարոն Բուկե: Ինչո՞ւ խոսք ուժաստատեք լինում:

ԲՈՒԿԵ. — Ձեզ կարողանում քնել: Պատկում եմ, հանդցնում եմ լույսը, վերմակը քաշում եմ մինչեւ ծնոտաւ, փակում եմ աչքերս... Ե... Ե... Երկին քաղ եմ առնում աչքերս: Այդ... ինչպէս... Է Բատուրինը, բայց չեմ կարող... Նա տանջում Է ինձ: Խաբէլ ի՞նչ, ձե՞ղ, ներս սարքել աշտոնը...

ՆԱՎԱՊԵՏ. — Նա բայց չեմ կարող Է, պարոն Բուկե: Նա կարմիր պրոպագանդիստ Է: Իսկ բայց չեմ կարող նրա համար ես, վորպէսզէն սրանց կախեն:

ԲՈՒԿԵ. — Դուք իրավացի յեք, թանկագինս:

ՆԱՎԱՊԵՏ. — Ինչ արած, ինչ արած: Յես վախենում եմ, վոր մոտ Է այն ժամանակը, յերբ պետք Է կախել, վորպէսզէն քեզ չկախեն: Յերեկ յես ափ եմ իջեցրել յերկու նավատորմ, նրանք մինչեւ աշտմ չկան... Դուք ես նրանք այնտեղ վորեւէ մեկին կախում են: Ե՛ր, Լանշերոն:

ԼԱՆՇԵՐՈՆ. — Լսում եմ, նախապետ:

ՆԱՎԱՊԵՏ. — Ամէ՞ն ինչ բարեհաջող Է:

ԼԱՆՇԵՐՈՆ. — Բացառիկ բարեհաջող, նախապետ:

ՆԱՎԱՊԵՏ. — Բայց նավատորմները դեռ չեն վերադարձել: Լանշերոն, հանդիստ Է արդո՞ք ափում:

ԼԱՆՇԵՐՈՆ. — Ավելի քան հանդիստ, նախապետ:

ՉԱՅՆ. — «Նավի մոտ մակույկ»: Բոլորը վազում են նավեր:

ՆԱՎԱՊԵՏ. — Վերջապէս, աղափնյակներս: Յե՛վ, իհարկե, կառապանի պէս հարբած... Ինչպէ՞ս Է սանդուղքը դիմանում

նրանց: Այնպէս խրատ տամ յես նրանց, պարոն Բուկե: **ԲՈՒԿԵ.** — Նրանց հետ յերեխա կա:

ՆԱՎԱՊԵՏ. — Խոհարարի վորդին Է: Այնպէս խրատ տամ, վոր... Յրեւում եմ ՏՈՒՇԱՐ ու ԼՅՈՒՆՈ նավատորմները: Նրանց յետեւից ժանր՝ ձեռքին գամբյուղ:

ՆԱՎԱՊԵՏ. — Սրիկանե՛ր, հարբեցողնե՛ր, ցամաքի մկնե՛ր:

ՏՈՒՇԱՐ. — Ճի՛շտ Է, նախապետ:

ՓԱՆ. — Մա՛մա՛, պա՛պա՛:

ՆԱՎԱՊԵՏ. — Ապուշնե՛ր, պորտաբույծնե՛ր, թափառաշրջիկնե՛ր, բայց չեմ կարող...

ԲՈՒԿԵ. — Տխմարնե՛ր:

ՆԱՎԱՊԵՏ. — Անլիա ռեխնե՛ր:

ՏՈՒՇԱՐ. — Ճի՛շտ Է, նախապետ:

ՓԱՆ. — (Ուզում Է կայուտ անցնել, դիմում Է նավապետին, վոր կանգնած Է նախապարհին) Յես դնում եմ պապայիս մոտ, մամայիս մոտ:

ՆԱՎԱՊԵՏ. — (Ուշ Է չարձանելով ժանին, շարունակում Է բղավել նավատորմների վրա) Հոգինե՛րդ ծախել եք զինու Է խմել, վարտիկներդ... Հիմա յես ձեզ կհանձնեմ բոցմանին, թող նա խոսի ձեզ հետ: Վորտե՞ղ եյիք թրե գալիս, մոռացած կարգապահութիւն, մոռացած նախապետին Է ասած ուն:

ԲՈՒԿԵ. — Յե՛վ պարոն Բուկեյին:

(Ժանը քաղվում Է մի կողմ):

ԼՅՈՒՆՈ. — Լա՛վ զինի կա ուռաակա՛ն գինետներում, նախապետ: Ո՛ր, գինի՛, գինի՛... Յերեխային գտանք... Նստել Է հրապարակի մեջտեղ ու լաց Է լինում: Մորն Է կանչում: Սոսկալի վախեցել եր: Ճշմարիտ լավ զինի յես...

ՏՈՒՇԱՐ. — Մեկ կուլ ես տալիս, վառում Է, յերկու կուլ ես տալիս, վառում Է, յերեք կուլ ես տալիս, վառում Է: Չորս կուլ ես տալիս, վառում Է...

ՆԱՎԱՊԵՏ. — Հինգ կուլ ես տալիս, վառում Է: (Բռնեցնեք նրա քրին մտեցնելով) Յոթ անգամ վոր սա կուլ տաս, ալելի կվառի: Ի՞նչ զամբյուղ Է:

ՏՈՒՇԱՐ. — Յերեխայի զամբյուղն Է: Իր հնոտիններն են: Ուզեցել Է բոլորովին ծլկել, բայց վախեցել Է:

ՆԱՎԱՊԵՏ. — Ի՞նչ կա զամբյուղում:

ՏՈՒՇԱՐ. — Դատարկ բաներ, նախապետ: Յերեխայի լաթերն են: Մենք ել մի քանի բան ենք առել մեր կանանց համար, նախապետ:

ՆԱՎԱՊԵՏ. — Ստում եք, անդամներ, ողի յեք բերել նախապի-
նեքին խմացներ: Բա՛ց անել զամբյուղը:

ԼՅՈՒՆՈ. — Նախապետ ձեզ դուր չեն զա աղբյուրի բաները: Ձեր
աչքերը, նախապետ, սովոր չեն աղբյուրի բաներ տես-
նելու:

ՏՈՒՇԱՐ. — Յերգվում եմ, նախապետ:

ՆԱՎԱՊԵՏ. — Բա՛ց անել:

ԲՈՒԿԵ. — Լսեցեք, նախապետ, յես քնել չեմ կարողանում բայլ-
չեզիկյան աղբ բոլոր սյուրալիզմներից: Յես արդեն հի-
վանդ եմ: Յես չուտով աքաղաղի նման ծուղորտը կկան-
չեմ:

ՆԱՎԱՊԵՏ. — Բա՛ց անել, բա՛ց անել անմիջապես, սրիկանե՛ր:

ԲՈՒԿԵ. — Գուցե զամբյուղի մեջ բայլչեզիկյան ուռմը կա, նախա-
պետ: Յես բայլչեզիկյան ուռմը չեմ սիրում:

ՏՈՒՇԱՐ. — Այնտեղ ուռմերից ավելի վատ բան կա, — նախապետ:
նախատու վարտիկ կա այնտեղ:

ՆԱՎԱՊԵՏ. — Բա՛ց անել: (Պոկում է գամբյուղի կախարիչը, դուրս
է հանում գունավոր մի շալ):

ԼՅՈՒՆՈ. — Ուտերի շալ իմ Լուիզայի համար: Ծակ է, բայց վոչ-
ինչ, Լուիզա գոհ կմնա: Այդպես նույնիսկ ավելի գե-
ղեցիկ է, նախապետ: Ծածկելիս գով կլինի:

ՆԱՎԱՊԵՏ. — Թո՛ւ, զգվելի յե: Կորցրե՛ք աղբ կեղտոտ լաթը:

ՏՈՒՇԱՐ. — (Անմիջապես ծածկում է գամբյուղի կախարիչը) կա՛,
նախապետ:

ՆԱՎԱՊԵՏ. — (Նկատելով ժանիկ) Իսկ դու ի՞նչ ես թրև գալիս,
խոհարարի լակոտ:

ԺԱՆ. — Յես... յես... յես մայրիկիս եմ ուղում... (Բարձրաձայն
կանչում է) Մա՛-մա՛, մա՛-մա՛...

(Վագելով գալիս է գզգզված Յուլիան, նրա յետևից — վա-
խեցած Պյերը: Ժանն ընկնում է մոր գիրկը, պատկերաց-
նելով և՛ վախ և՛ ուրախություն:

ՅՈՒԼԻԱ. — Չափա... Ժան... Աղբ ինչպե՞ս կարողացար... Ինչ-
պես կարողացար թողնել մորդ... Յես այնքան եմ լաց յե-
ղել, վո՛ր արցունքներս ցամաքել են:

ՊԵՐ. — Դու վարվեցիր անպիտան յերեսայի նման, Ժան, բայց
սա քեզ խրատ լինի, վո՛ր այլևս ինքնազուրկ բան չանես:

ՅՈՒԼԻԱ. — Վո՛չ, վո՛չ, այլևս չի անի: Նա խելո՞ր տղա յե:

ԺԱՆ. — (Կամացուկ Պյերին) Գնանք յես քեզ ամեն ինչ կպատ-

մեմ: Մի հուզվիր: (Բարձրաձայն) Մա՛-մա՛, մա՛-մա՛,
պա՛-պա՛...

Նրանք գնում են:

ԲՈՒԿԵ. — Յես վատ եմ զգում ինձ, գլուխս պտույտ է դալիս:
Այս բայլչեզիկյան սյուրալիզմները ձկան փշերի նման դեմ
են առել կոկորդիս: Տարեք ինձ, նախապետ:

Բոլորը գնում են, բացի նախապետներից:

ՏՈՒՇԱՐ. — Լավ աղաավեցինք: Յես վախենում եյի, վո՛ր նա զամ-
բյուղը մինչե տակ քրքրի: Բակ այնտեղ թուռցիկներ կան:
Կեցցես, Ժան:

Գնում են: Լանջերունը հրացանը ձեռքին, կանգ է առնում
կուրիկի մոտ՝ իր պոստում՝ ուր փակված է Անատոլ Ծավ-
րը:

ՖԱՎՐ. — (Յնցում է դուռը) Ե՛յ, ո՞վ կա այդտեղ:

ԼԱՆՇԵՐՈՆ. — Դե, դե, հանգարտ: Վո՞ր սատանան խելքիդ փչեց
գործ ունենա աղբ բարձրահասակ կապիկի հետ. Բատու-
րին է, ինչ է:

ՖԱՎՐ. — Ի՞նչ դուրսիս մեջ է նա:

ԼԱՆՇԵՐՈՆ. — Նստած է: Իսկ վաղը կճոճվի տոադասուից՝
ծամածոված դեմքով: Ե՛յ, մեղքս գալիս է: Նրա աչքե-
րը շատ են նման իմ տղայի աչքերին:

ՖԱՎՐ. — Կա՞ ինչ տարու:

ԼԱՆՇԵՐՈՆ. — Հաղա ինքը հո չի գլուխը ողի մեջ անցկացնելու,
ինչ ես կարծում: Միայն թե, սատանան տանի, աղբ ի՞նչ
տեսակ չուգումից է չինված աղբ մարդը, Ա՛յ, իսկական
տղամարդ: Հարցաքննությունից հետո դարձավ մեզ ու
Փրամսերն լվլվով սկսեց խոսել ամբողջ աշխարհի բանվոր-
ների յեղբայրության մասին: Յիվ յերգեց Ինտերնացիո-
նալ: Թե խմանայիր ինչ ձա՞յն է. քամին չեք կարողանում
խլացնել:

ՖԱՎՐ. — Թուրքիկները դառնո՞ւ:

ԼԱՆՇԵՐՈՆ. — Գոտով են սև բեղանին: Վո՛չ մեկը չի քնել: Բոլորի
հոգին նա տակն ու վրա արավ:

Լուր թյուն:

ՖԱՎՐ. — Լանջերոն:

ԼԱՆՇԵՐՈՆ. — Ի՞նչ կա:

ՖԱՎՐ. — Ինչպե՞ս էյին լսում նրան մեր տղաները:

ԼԱՆՇԵՐՈՆ. — Ո՞ւմ:

ՖԱՎՐ. — Բատուրի՞ն:

ԼԱՆՇԵՐՈՆ. — Ինչպես էյին լսում: Գուցե ավելի ուշադիր, քան

աբբատի կիրակնորյա քարոզը: Հա, գիտես, Տերունի Տեր-
բային ել նստացրել են:

ՖԱՎՐ.— Նրա՞ն ինչու:

ԼԱՆՇԵՐՈՆ.— Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ: Նրա համար, վոր նա բացականչեց.
— հանել գլխարկները:

ՖԱՎՐ.— Հետո՞:

ԼԱՆՇԵՐՈՆ.— Հետո աղաները գլխարկները հանեցին: (Թափ և
տալիս ծխամորձի մոխիրը, կոշիկի կրունկին խփելով):
ՖԱՎՐ.— Լանչերոն:

ԼԱՆՇԵՐՈՆ.— Այստեղ եմ, խուլ չեմ:

ՖԱՎՐ.— Դու, Բոնչ և, պահպան ես կանգնել ինձ:

ԼԱՆՇԵՐՈՆ.— Կարծեմ իմ կամքով չեմ կանգնել այստեղ:

ՖԱՎՐ.— Ի՞նչ ես կարծում, մարդ կուզի՞ մեռնել:

ԼԱՆՇԵՐՈՆ.— Ինչ վերաբերում ե ինձ, յես այդպիսի հիմար բանե-
րի սիրահար չեմ:

ՖԱՎՐ.— Բայց չե՞ս կարծում, Լանչերոն, վոր աշխարհում այդ
սլիակ սիրահարներ քիչ կլինեն: Չե՞ս կարծում, վոր յեթե
այդպիսի սիրահար կա, ապա նա գիտե ինչու յե մեռնում:
Լանչերոն:

ԼԱՆՇԵՐՈՆ.— Հը՞:

ՖԱՎՐ.— Դու բայլելովի տեսե՞լ ես:

ԼԱՆՇԵՐՈՆ.— Ո՞ւմ ասես, վոր չեմ տեսել յես:

ՖԱՎՐ.— Ուրիշ Բոնչ կասես:

ԼԱՆՇԵՐՈՆ.— Ուրիշ վոչինչ:

ԼՈՒՔՅԱՆ:

ՖԱՎՐ.— Լանչերոն:

ԼԱՆՇԵՐՈՆ.— (ԼՈՒՔՅԱՆԻՅ ԷՆՈՒ) Հը՞, դու ել հուզվեցիր:

ՖԱՎՐ.— Այո, Լանչերոն, հուզվեցիր:

ԼԱՆՇԵՐՈՆ.— Դա խաղալիք չէ, սիրելիս, ջուխտ ու կենտ խաղալ-
ի:

ՖԱՎՐ.— Սուս կաց, ինքս լավ եմ հասկանում:

նավաստիները դուրս են գալիս աղոթքի: Նրանց մեջ ե
ժանը:

ՆԱՎԱՍՏԻՆԵՐ.— Բարի լույս, Ժան կոմունար:

— Ո՞ւր ելիր կորել:

— Ասում են կատարած զբոսանքի համար մայրդ մի լավ
խրատել և քեզ:

— Իսկ ո՞ւր և կտարած Ատամը:

ՖԱՎՐ.— Բարի լույս ընկերներ: Աղմկելու կարիք չկա: Յես ձեզ հետ

դործ ունեմ: Հարկավոր ե խոսել, քանի իշխանությունը չի
յերեվացել: Կարելի՞ յե սկսել:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՔՐԻՅ:

1 ՆԱՎԱՍՏԻ.— Սկսիր, աղա:

Ժանին բարձրացնում են զամբյուղի վրա:

ՖԱՎՐ.— Քաղաքացի նավաստիներ, խոսք եմ խնդրում:

ՆԱՎԱՍՏԻՆԵՐ.— Ե՛՛յ, կոմունարն ուզում ե խոսել:

— Բարձրացրեք կայմի վրա, վոր բոլորս տեսնենք:

— Ժան, բեզերդ վոլորեր, թե չե դետնին են քսվում:

ՖԱՎՐ.— Խոսք եմ խնդրում, ընկերներ:

ՆԱՎԱՍՏԻՆԵՐ.— Սուս արեք, սուս արեք:

ՖԱՎՐ.— Նավաստիներ, դուք ինձ ճանաչում եք: Իմ պապը ընկել և
վերսայցիների զնդակներից, պաշտպանելով Կոմունան:
Նա յեղել և իսկական աղամարդ, ինձ և ձեզ նման չի յե-
ղել: Նա հերոս ե յեղել: Յես նրա թոռն եմ:

ՆԱՎԱՍՏԻ.— Նույնպես քաջն ես. նավաստիս խափեցիր:

ՖԱՎՐ.— Ընկերներ, բայլելովիներն ինձ ափից ուղարկել են Բա-
տուրինին աղատելու: Բատուրինը Ռուս բայլելիկ ե և
վոչ թե սպիտակ գվարդիական և նավաստի նրան ճանկել
և: Աղատենք, ընկերներ, Բատուրինին: Լսեցեք ձեզ ուղ-
ղված կոչը: (Կարդում ե), Ընկերներ, Փրանսիական ըն-
կեր նավաստիներ, կոմունիստ Բատուրինը հաջողացրել
եք նավ մտնել, վորպեսզի բաց անեք ձեր աչքերը, պարզեք
ձեզ ուսական սրբաբանության հերոսական պայքարը: Մեզ
հաղորդեցին, վոր նա ձերբակալված և ձեր իշխանության
կողմից: Ընկերներ, ձեր ձեռքերում ե դռնվում ուս հե-
ղափոխականի կյանքը: Աղատեցեք նրան...

ՆԱՎԱՍՏԻՆԵՐ.— Շարունակիր:

ՖԱՎՐ.— (Շարունակում ե կարդալ կոչը) «Մոտ ե այն ուր, յերբ
Ռուսաստանի տերիտորիայի վրա չի մնա խորհուրդների
և վոչ մի թշնամի: Փրանսիական նավաստիներ, պարզե-
ցեք ապստամբության դրոշակ: Վո՛չ մի զնդակ հեղափո-
խական Ռուսաստանի վրա: Ռումինական Գալաց քաղաքում
Փրանսիական «Պրոտե» չոգենավի վրա ձերբակալված և
մեխանիկ Անդրե Մարտին նավաստիների ապստամբու-
թյուն կազմակերպելու համար:

ՋԱՅՆԵՐ.— Ժամանակը դա, կակզատենք:

— Կզա ժամանակը, վորտեղի կկանգնենք մեկ մարդու նման:

— Ռուս բանվորների նման:

Ժամը ցրում է բուռն զգացումներ: Նավաստիները կարդում են:
1 ՆԱՎԱՍՏԻ.— Տղայք, զինվորական նավերում ապստամբություն
է պատրաստվում: Պատրաստ լինե՞նք և մենք: Հենց վոյս
«Ժան Բարտը» կարմիր դրոշակ պարզի, բռնեցե՛ք նավա-
սկան ու ծերուկ Բուկեյին: Յերկուսին էլ—ծովը:

2 ՍՅՆԵՐ.— Բուկեն հաստ է, չի խեղդվի:

—Վզեց քար կհապենք:

ՆԱՎԱՍՏԻ.— (Գալիս է) Աղո՛թքի:

Ժամը քաղցում է զամբյուղում: Նավաստիները շարժ
են կանգնում, հանում են գլխարկները: Նավի քթի կող-
մում դեպի վեր է բարձրանում մի մեծ կարմիր դրոշակ:
Նավաստիները յերգում են ինտերնացիոնալ: Նավապետը
կատաղած դես ու դեն է նետվում, գորգոռալով:

ՆԱՎԱՍՏԻ.— Վե՛րջ տալ, վե՛րջ տալ անկարգությանը: Լռեցե՛ք:

ՆԱՎԱՍՏԻՆԵՐ.— Լռի՛ր ի՛նքդ, մարդասպան:

—2ե՛նդ, քանի կոկորդա՜ չենք սեղմել:

—Կորչի՛ նավապետը: Բռնեցե՛ք նրան:

ԺԱՆ.— (Ազաղակում է, ծածկելով մյուսների ձայները) Ընկերներ,
տեսե՛ք «Ֆրանսը» կարմիր դրոշակ պարզեց: «Միլրաբոն» էլ
«Ժան Բարտը» նույնպես:

Տախտակամածում խառնակություն: Բոլորը վազում
են դեպի նավեզրը, ծածանում են գլխարկները:

2 ՍՅՆԵՐ.— Ֆրանսիական նավաստիները ապստամբեցին:

—Նավերից մակույկներ են իջեցնում: Նավաստիները ամի
են գնում:

—Մանիֆեստացիայի...

—Գնանք յեղբայրանալու Ռուսաստանի բանվորների հետ:

—Կեցցե՛ք...

—Բարձրացրու կարմիր դրոշակ...

(Նավաստիները կարմիր դրոշակ են բարձրացնում):

ՆԱՎԱՍՏԻ.— (Գոռնալով է, բռնում է հալիքի հեռախոսներից)
Հիմա՛նե՛ք, ինքներդ չգիտե՛ք ինչ էք անում: Դուք չե՛ք
հասկանում, թե ինչ կնշտակե այդ կարմիր լաթը: Դու
բաղադրացիական կոխիլ ե՛:

ՆԱՎԱՍՏԻՆԵՐ.— Կեցցե՛ք քաղաքացիական կոխիլ...

—Կեցցե՛ք հեղափոխական Ռուսաստանը:

—Փա՛ռք Ֆրանսիական հեղափոխական նավատորմին:

ՆԱՎԱՍՏԻ.— Կարգի յեմ հրավիրում ձեզ, Ֆրանսիացիներ: Ուշքե՛ք

յեկեք, քանի գետ ու՛շ չէ: Մտածեցե՛ք ձեր գլուխների մա-
սին:

ՆԱՎԱՍՏԻ.— Ինքդ քո գլխի մասին մտածիր:

ՆԱՎԱՍՏԻ.— Նավաստիներ... Յես գիտեմ, դուք ինձանից գըժ-
դո՛հ եք... Յեկեք ջնհենք և պարզենք... բարեկամներս...
Զավակներս... Յեկեք պարզենք թյուրիմացություն-
ները...

Նավաստիների միահամուռ քրքիջ: Մաղրում են նրան:

ՆԱՎԱՍՏԻՆԵՐ.— Բարեկամներ՝ ա...

—Զավակներս...

—Վաղո՞ւց է, վո՞ր մեզ հետ բարեկամացել ես...

—Ո՛ւշ ե...

—Բաց արա կարցերը:

ԺԱՆ.— Այո, այո, թող նա անատի բատուրինին, Անատու Ֆավ-
րին:

2 ՍՅՆԵՐ.— Ինքնե՛րս կաղատենք:

—Ընկերներ, առա՛ջ:

ՆԱՎԱՍՏԻ.— Կաց, կկրակեն:

(Բոլորը վազում են դեպի առաջ: Լանչերոնը հրացանի
կոթով խորտակում է դուռը: Դուռն է հանում Ֆավրին
ու Բատուրինին:

ՆԱՎԱՍՏԻՆԵՐ.— Կեցցե՛ք Բատուրինը:

ԲԱՏՈՒՐԻՆ.— Առա՛ջ, ընկերներ, իջեցրե՛ք մակույկները:

(Նավաստիները լցվում են մակույկների մեջ: Լսելի չե
նրանց ավելի ու ավելի հեռացող մարսելիոզի ձայնը:
Այդ ամենից ցնցված, նավապետը անցնում է նավի քթի
կողմը: Նրան ընդառաջ է գալիս անկարագրելի սարսափ
արտահայտող դեմքով, իրեն կորցրած, կաքվածահարու-
թյան մոտ՝ պարոն Բուկեն: Նրա յետևից գալիս են մի-
մյանց խոնված՝ նրա կիևը, յերեսաները վաճառականներ,
Յուլիան, Պյեր Ռեբուն, յերաժիշտները: Համբ տեսա-
րան: Հեռվից լսվում են մարսելյոզ և «կեցցե՛ք» բացա-
կանչություններ:

ՅՈՒԼԻԱ.— (Վազելով դեպի նավեզրը) Կրկին դնաց. նրան կսպա-
նեն ախտեղ: Այս ո՞ւր ենք յեկել մենք: Պյեր, նրան
կսպանեն: Պյեր, յես գնում եմ նրա յետևից:

ԲՈՒԿԵ.— Յե՛տ, յե՛տ: Բոլորն իրենց տեղերը: Ո՞ւր է նավապե-
տը: Յես կամենում եմ անմիջապես վերադառնալ Մարսել,
Մահապաղ, այս րոպե յիս:

Լսվում է հրացանաձուլություն:

ՆԱՎԱՊԵՏ. — Ի՞նչ է (Հեռագրիտակով նայում է) Ձորքերը չըջա-
պատեցին ցուցարարներին: Կրակում են:

ԲՈՒԿԵ. — Ծուղակն ընկան: Այդպես, այդպես: Աղմկարարների
հաշիվը կմաքեն:

(Թնդանքային կրակ):

ԲՈՅՄԱՆ. — (Ձեկուցում է) Հրամայված է Սեվաստոպոլն անմի-
ջապես դատարկել: Մեր նավատորմը դուրս է բերվում
բաց ծով:

ԲՈՒԿԵ. — (Մաքրելով ֆրոնտի) Մնաս բարե, Սեվաստոպոլ:

Յերեվան եմ Յուլիան և Պյերը:

ՅՈՒԼԻԱ. — (Նավաստուն) Մենք հեռանում ենք:

ՆԱՎԱՊԵՏ. — Այո, մենք փախչում ենք Պոլիս: Եվակուացիայի հրա-
ման է ստացվել: Կարմիր զորքերը չըջապատել են քաղա-
քը: Բայց ի՞նչ պատահեց ձեզ, Յուլիա, դուք գունատվե-
ցիք:

ՅՈՒԼԻԱ. — (Ծուկի յե ընկնում Բուկեյի առաջ) Պարոն Բուկե,
սլարոն Բուկե, հրամայեցեք սպասել, աղաչում եմ ձեզ:
Ժանը մնացել է ափում:

ԲՈՒԿԵ. — Ո՞վ է Ժանը:

ՅՈՒԼԻԱ. — Իմ վորդին, սլարոն Բուկե, իմ վորդին:

ԲԵՔՈՒ. — Նա դնաց դիտելու քաղաքը: Կանգնեցրեք նավը, յես
ինքս կգնամ նրան փնտրելու:

ԲՈՒԿԵ. — Բայց դուք անկարելի բան եք խնդրում: Յեթե նրանք
կարողացան ֆրանսիական նավերի վրա կարմիր լաթեր
կախ տալ, ապա մենք այստեղ այլևս անելիք չունենք:
Ո՞վ է թույլ տվել ձեր վորդուն նավից հեռանալ: Հանդի-
մանցեք ինքներդ ձեզ, սիրելիս, իսկ յես անուժ եմ դու-
րաժոր հրամանատարի կարգադրություները փոխել և, ընդ-
հանրապես, տրամադիր չեմ ձեր լակոտի սլատճառով բայ-
լեփելներին ձեռքն ընկնել:

ԲԵՔՈՒ. — Այդ դեպքում մահույի տվեք ինձ: Յես նավ չեմ վերա-
դառնա, մինչև չգտնեմ իմ վորդուն:

ՅՈՒԼԻԱ. — Մենք կմնանք մեր Ժանի հետ:

ԲՈՒԿԵ. — Խնդրում եմ ձեզ ինձ հանդիստ թողնել, յես արդեն ա-
մեն ինչ ասացի:

ԲԵՔՈՒ. — Պարոն Բուկե, դուք ունեցեք դեպի խեղճ մոր ծնողա-
կան զգացումը: Ժանը մեր միակ զավակն է: Ձե՞ վոր
դուք ել զավակներ ունեք, սլարոն Բուկե:

ԲՈՒԿԵ. — (Փակելով ականջները) Ի՞նչ եք կպել ինձանից: Հեռա-
ցե՛ք:

ԲԵՔՈՒ. — (Հանելով բանկոնը) Բուժ և անխիղճ մարդ եք դուք...
Այդ դեպքում յես լողալով ափ դուրս կգամ:

ԲՈՒԿԵ. — Սպասեցեք, ի՞նչ եք անում: Դուք մոռանում եք պալ-
մանադիրը, վոր իմ գրպանում է: Միևնույն է, ձեզ նե-
պաստակի նման կբռնեն և յես կբերեն ինձ մոտ: Պայմա-
նադիրը կատակ չի: (Աղաղակում է) Բռնեցեք դրան: Նա
խելագար է: Նա վոչինչ չի հասկանում: Նա չի հասկա-
նում, վոր ինքն անսխալաբանելի յես: Հապա ել ո՞վ ինձ
համար բիֆշտեկս կտապակի: Միայն նա դիտե իմ սի-
րած հյուսիսի բիֆշտեկները տապակել: Բռնեցեք նրան:
(Բերուին բռնում են: Յուլիան ուշաքափվում է: Նրանից
տանում են: Շչակ):

ԲՈՒԿԵ. — Փառք աստուծո, մեկնում ենք: Թող յերաժշտությունը
ուրախ բան նվագի: Խիզախ բան:

(Յերաժշտությունը նվագում է):

Վո՛չ, վո՛չ, տխուր բան: Վշտոտ: Թաղման յեղանակ: Յես
դողում եմ ամսթից ու խայտառակությունից: Ինչպե՛ս
հիմարացած, ինչպե՛ս հիմարացած եմ վերադառնում յես
Ֆրանսիա իմ փթած մահուդով

Վ Ա Ր Ա Գ Ո Յ Ր

ՅԵՐԿՐՈՐԴ ՊԱՏԿԵՐ

Սեվաստոպոլի նավամատուցում: Մի կողմ ապրանքա-
յին պահեստներ, տախտակի ծածկույթներով, մյուս կողմը
փաթե մի մեծ շենք: Դեպի վեր, ափով ընթացող փողոց,
վորը զանազան տեղերում հատվում է այլ փողոցներով):
Վարպույրը բարձրանալիս, բեմը դատարկ է, կար-
ծես անապատային մեշիչ մի ծանրությամբ է տիրապե-
տում:

Ափից աստիճանաբար յերեվում են ֆրանսիական ճա-
վատիները, բարձրակալով ծովափ մակույցներից: Առ-
ջեփից գալիս է Ժանը՝ ձեռքին կարմիր դրոշակ, վորը դրժ
վարությամբ է տանում: Նրա յետևից գալիս են ԲԱՏՈՒ-
ՐԻՆԸ, ՖԱՎՐԸ, ԼԱՆՇԵՐՈՆԸ և ուրիշները: Նավաստի-
ները յերգում են մարսելյոգ: Ֆրանսիական նավատիչե-
րի յերեվալու հետ միասին նավամատուցի զանազան մա-

սերից հայտնվում են ուսու բանվորներ: Մոտենում են մի-
մյակն: Գրկախառնվում են:

ԲԱՏՈՒՐԻՆ.— Ընկերներ, Ֆրանսիական նավաստիները մեզ հետ են:

ԺԱՆ.— (Վար դարձել է դեպի ծով և նայում է հեռուն, բացա-
կանում է ուրախաձայն) Տեսե՛ք, «Ֆրանս» կրեյտերի նա-
վաստիները մակույկ նստեցին, զալիս են այս կողմ:

ՉԱՅՆԵՐ.— Ժան Բարտից» է:

ՉԱՅՆԵՐ.— «Ժան Բարտից» է:

— Խորխաները քաշում են:

— Ֆրանսիական եսկադրան բաց ծով է դուրս գալիս:

ՄԵԿԸ.— (Նայում է հեռադիտակով) «Միրաբոյի» թնդանոթները
չարժվում են: Կարծես նշան են անում:

ՉԱՅՆԵՐ.— Չի՛ կարող պատահել:

— Այստեղ մերձեց են:

ՄԵԿԸ.— (Շարունակում է նայել հեռադիտակով): Ի՞նչ իրա-
րացնում է տախտակամածում: Նավաստիները գրոհում
են: Ահա յետ մղեցին թնդանոթաձիկներին: Դարձնում
են թնդանոթների բերանները:

Ուրախությամբ բացականչություններ: Յուզարարները
շարժվում են առաջ:

ՖԱՎՐ.— Ահա հեղափոխությունը, Լանչերոն: Իսկ մեզ մոտ
թերթերը դրում են, վոր բայլելիկները Ռուսաստանը
գերմանացիներին են ծախել:

ԼԱՆՇԵՐՈՆ.— Ժամանակ է, վոր մենք ել հետևիկնք Ռուսաստանի
բանվորների սրինակին:

ՉԱՅՆԵՐ.— Սպասի՛ր, կհետևիկենք:

— Կանենք:

— Մեր պապերը առաջին կոմունարներն են յեղել:

Յուզարարների խումբը կտնգ է առնում հրապարա-
կում: Գալիս են նորանոր խմբեր նավաստիների ու բան-
վորների: Բառարկներ բարձրանում է մի կտորած տա-
կառի վրա: Ժանը կանգնում է տակառի մոտ, բարձր պա-
նելով դրոշակն այնպես, կարծես Բատուրիկը կանգնած
լինի դրոշակի հովանու տակ:

ԲԱՏՈՒՐԻՆ.— Ընկեր Ֆրանսիական նավաստիներ. դուք գիտե՞ք,
վոր ձեր զենքերակները Ֆրանսիական եսկադրան բերել են
Սեվաստոպոլ, պրոլետարական հեղափոխությանը խը-
փելու համար: Դուք գիտե՞ք, վոր նորին պալժառափայ-
լություն պարոն Բուկեն Սեվաստոպոլ է բերել իր մա-

հուղը և վոսկին, վորպեսզի ողնության հասնի Դենիկի-
նին, արյան մեջ խեղդելու աշխարհում միակ և առաջին
պրոլետարական պետությունը, ու կրկին ստրկացնի
միլիոնավոր բանվորների և գյուղացիների...

ՉԱՅՆԵՐ.— Մենք թույլ չենք տա...

— Գնդակի փոխարեն մեր ձեռքն ենք մեկնում մենք
ոռուական պրոլետարիատին:

ՖԱՎՐ.— (Թռչում է մի արկղի վրա): Ֆրանսիացի նավաստիներ,
մեր յերակներում դեռ չի դադարել հոսել Փարիզի Մեծ
Կոմունայի մարտիկների արյունը:

Մենք կպաշտպանենք աշխատավորության ազատ
հայրենիքը և կմեռնենք նրա համար:

Բացականչություններ. ովացիա:

ԲԱՏՈՒՐԻՆ.—... Յեվ յերբ վերադառնաք Ֆրանսիա, այցելու-
թյան գնացե՛ք Կոմունարների Պատին և ասացե՛ք այդ
պատի տակ ընկած Կոմունարներին, վոր մենք արդեն
իրադրծել ենք նրանց սկսած դործը: Յեվ յերդվեցե՛ք,
վոր ձեր փառապանծ պապերի կտակը կիրադրծե՛ք դուք
ձեր հայրենիքում:

ԼԱՆՇԵՐՈՆ.— Յերդվենք Կոմունարների պատվով:

ԲՈՒՈՐԸ.— Յերդվում ենք:

ԺԱՆ.— Յերդվենք իմ պապ Ալեքսանդր Ռեբուլի հիշատակով:

ԲՈՒՈՐԸ.— Յերդվում ենք:

Ընդհանուր վոգելարություն: Այդ ժամանակ հան-
կարծակի նավամտույցը շրջապատում են սպիտակ գը-
վարդիականները:

Սպան ատրեանակը ձեռքին, վագում է դեպի Բատու-
րիկը: Մյուսները, հրացանները պատրաստ, հարձակվում
են: Բոլորը խառնվում են միմիջանց: Փաղչում են: Սպի-
տակ գվարդիականները հալածում են նրանց: Ժանը, շը-
փոքված կանգնել է մեջտեղում, անորոշ, չիմանալով
ինչ անել: Սպան նկատում է նրան, վրա յե ընկնում, քա-
շում է դրոշակի ծայրից, պոկելու: Ժանն ուշաբերվում է,
ձգում է ազատելու դրոշակը: Սակայն այդ նրան չի հա-
ջողվում: Այն ժամանակ նա մի վերջին նիգով դրոշակի
ձողով խփում է սպային: Սպան ընկնում է: Ժանը փախ-
չում է, դրոշակը ձեռքին: Սպան մի պահ կորցնում է
իրեն, ապա ուշաբերվելով, ատրեանակն ուղղում է փախ-
չող Ժանին: Այդ ժամանակ Ժանի դիմացից յերեվացած

սպիտակ գվարդիականները բռնում են նրան: Սպան կատաղած ցատկում է վռտփի, բռչում դեպի նա, խլում է դրոշակը, պատանոտում է, ապա նետելով գետին, տրորում է վռտով, վայրի դոփշուններով: Հավաքվում են սպիտակ գվարդիականները: Սպան դադարում է արդեն հանգստացած, մոտենում է ժանին, վռտով հրում է նրան ու բարձր ծիծաղով հրամայում.

ՍՊԱ.— *Գնդակահարե՛լ:*

Յերկու գվարդիական ֆարշ են տալիս ժանին ֆարե պատի մոտ: Մեկը քաշկիմակով կապում է նրա աչքերը: Մի ֆանի գվարդիականներ հրացանները պատրաստ, կանգնում են ժանի դիմաց:

ՍՊԱ.— (Բարձրացնում է ձեռքը, ատրնակում) *Մեկ...*

ԺԱՆ.— (Պոկում է աչքերից քաշկիմակը, բացականչելով): *Յե՜ս Կոմունար եմ... Կոմունարները գիտե՛ն ժեռերը...*

ՍՊԱ.— (Ավելի գրգռված): *Յերկու՛ւ...*

Այդ ժամանակ պահեստների յերկու կողմերից զգուշուքյամբ առաջանում են մի խումբ զինված բանվորներ Կոտրած Ատամի առաջնորդությամբ:

ՍՊԱ.— *Յե՛...*

Նույն ակնթարթին, բանվորներն արագ վոստյունով բռնում են նրանց. նրանցից վոմամֆ փախչում են: Վոմանց գետին են տապալում: Կոտրած Ատամը վազում է դեպի ժանը, վորն այդ ամենից սկզբում վռչինչ չի հասկանում, սակայն տեսնելով Կոտրած Ատամին, ըմբռնում է և վազում դեպի նա:

ԿՈՏՐԱԾ ԱՏԱՄ.— (Բացականչում է անհուն ուրախությամբ) *Ժա՛ն Կոմունար: (Գրկում է նրան, համբուրում է, ապա բարձրացնում է վեր, նստեցնում ուսին):*
Բանվորները շրջապատում են նրանց մեծ վագեվորությամբ և բացականչություններով:

ԲՈՂՈՐԸ.— *Կեցցե՛ Կոմունարի թոռ:*

Ժանը նստած Կոտրած Ատամի ուսին, հրացայտ աչքերով, տարածել է թելերը:

11077